

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԶ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1903

ԹԻԻ 36

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Արձակուրդի Ետքը 625. — Եկեղեցական Դուրքին Աւետարանական Հայոց Համար 627. — Որակ Եւ Ոչ Քանակ 628. — Տղայոց Քարոզ 629. — Իմ Բարեկամիս Լուծը 631. — Հաւալուսներու Վրայ Շանկեան Իրողութիւններ 632. — Ուռգման Միզոցներ Ի Հնդկաստան 633. — Ծաղկեայ Ժամացոյց Մը 633. — Այլեւայլք 634. — Վեպ — Լախըն Բեմպըրի Գոյալեքուսը 634. — Փեցի Շեն-Յայ 639. — Հայ Թերթեր 640. — Զեռնադրութիւն Պատ. Կ. Գ. Շիրինեանի 641. — Պերլին 642. — Ազդեր 644. — Քաղաքական Լուրեր 645 :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԷ ԵՏՔԸ

[Խմբագրական]

Ոչ ոք կրնայ ընդ երկար առողջ մնալ առանց ամէնօրեայ աշխատութենէ ետքը այն հանգիստն ունենալ, որու համար Բնութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ՝ գիշերուան վարագոյրը ձգելով մեր վրայ եւ մեզի խոնջութեան եւ թմրութեան այն զգացումը տալով, որ մեզ կը յօժարեցնէ երթալ հանգչիլ մեր անկողիններուն մէջ : Սակայն ասկէ դատ ուրիշ հանգիստ մը պէտք է անոնց, որոնք օրն ի բուն լուրջ եւ ծանր աշխատութեամբ կը գործեն վարժարանին, հաշուետան կամ գործարանին մէջ : Հին Ժամանակներ արձակուրդները մարդկային կեանքի մէջ նուազ կարեւորութիւն ունէին : Դաստիարակութեան դասակարգը, հին Ժողովուրդներուն ամէնէն զարգացածներուն մէջ անգամ, Ժողովրդին փոքր մէկ կոտորակը կը կազմէր, եւ ամէն բան աւելի չափաւոր եւ անդորր կերպով կը կատարուէր քան մեր օրերը : Այժմ կ'աշխատինք բոլոր պատանիները դպրոցներու մէջ Ժողովել, գիտութեան բարձրագոյն ճիւղերուն հետեւողները հազարաւորներով կը համրուին, եւ շատ սեղանաւորներ, վաճառականներ կամ գործարանատէրեր գործի մէջ կը մխրձին՝ իրենց բոլոր կարողութիւններն այնպէս ամփոփելով,

կեդրոնացնելով որ անոնց ոչ մարմինը, ոչ ալ միտքը կրնայ այս ճշտութիւն ընդ երկար տոկալ, եթէ չկրնան ամէն տարի քանի մը չաքաթ կատարեալ հանգիստ կամ օգտփոխութիւն ընել :

Թէ արդեօք այս մասին մեր նախնայրերէն աւելի իմաստուն ենք՝ կրնայ տարակոյսի տեղի տալ : Անոնց հանդարտ եւ նուազ աճապարկոտ կեանքը այնպիսի հրապոյր ու քաղցրութիւն մը ունի, որմէ թերեւս զուրկ ենք մենք : Այսու ամենայնիւ օգտփոխութիւնը աշխարհի գործունէութեան գէթ մեծ կեդրոններուն մէջ անխուսափելի կը թուի : Այնքան մրցում կայ, այնքան շատ բան կը պահանջուի առեւտրական բարձրագոյն դիրքին հասնիլ կամ առաջնակարգ բժիշկ կամ փաստաբան ճանչցուիլ ուզող մարդէն որ մի միայն երկար եւ հաւատարիմ ուսումնասիրութեամբ եւ դժնդակ աշխատութեամբ հնար է յաջողութիւն ձեռք բերել : Թերեւս մեր սերունդին ուրիշ մը յաջողէ իր գործունէութեան մէջ նուազ աճապարկոտ եւ նուազ յոգնաշուն : Յորքան չափազանց եւ վատառողջ ըլլայ այս գործունէութիւնը, կը յուսանք թէ այս պիտի ըլլայ վախճանը : Եւ սակայն տիպար վիճակը ծուլութեան կամ անհոգ աշխատութեան վիճակ չէ, այլ

վիճակ մը՝ ուր ամէն ոք օգտակարապէս կ'աշխատի եւ հաւատարմաբար կը կատարէ իր կոչման պարտականութիւնները, բոլոր սիրտը նուիրելով ուսուցչական, կամ բժշկական կամ այլ ինչեւիցէ արուեստի որով կը պարապի, եւ իր կարողութեան չափով նպաստելով հանրային բարեօրէն եւ հանրային երջանկութեան:

Ըստ այսմ, արձակուրդի պէտքը կամ քանի մը շաբաթ այդ նպատակին յատկացնելու սովորութիւնը հաւանական չէ որ անցնի, վերնայ: Եւ շատերու համար արձակուրդի ժամանակը ամրան տաք շաբաթներուն է: Չենք մոռնար թէ յոյժ շատեր կան, որոնց համար արձակուրդն անհնար բան է: Անոնք օրէ օր անընդհատ աշխատելով հազիւ կրնան շահիլ իրենց եւ իրենց զաւակներուն անհրաժեշտ օրապահիկը: Ուրիշներ կան, ինչպէս երկրագործները, որոնց գործին բնութիւնը կը ստիպէ զանոնք ամառը գործել եւ ձմեռը հանգչիլ: Բայց ամրան տաքը ազդեցութիւն մը ունի, որ մարմնական թուլութիւն յառաջ կը բերէ եւ աշխատութիւնը կը դժուարացնէ մեզի: Միանգամայն այդ եղանակին մէջ բնութիւնը շատ հրապուրիչ է եւ մեզ կը հրաւիրէ մեր ժամանակը բաց օդի մէջ անցընել, նաւել, լողալ, ծառերու տակ հանգչիլ, դաշտային հացկերոյթներու երթալ, ձի կամ կառք նստիլ եւ հարկւրաւոր ուրիշ բաներ ընել, զոր չենք կարող ընել երբ գոլէճի, կամ աշխատանոցի կամ գրասենեակի մէջ փակուած ըլլանք:

Արձակուրդի այս շրջանը տարւոյս համար լրանալու վրայ է: Մինչեւ որ մեր ընթերցողներէն շատեր կարդան այս տողերը, զպրոցական կամ գոլէճական ուրիշ տարի մը սկսած պիտի ըլլայ, զործի մարդիկ ալ որոնք պարտաւոր քանի մը շաբաթներ վայելցնին՝ իրենց պաշտօնատեղիները վերադարձած: Արդ կը վայել որ ցոյց տանք թէ հանգիստ եւ զուարճութիւն ո՛րքան օգուտ ըրած են մեզի, եւ թէ լաւ ըրինք որ մեր հոգեքնքը պահ մը թողուցինք, եթէ իրօք այդպէս թուլատրեցին մեզի մեր պարտականքը: Թող ուսանողները, վերակազմութեան մարմիններով եւ միտքերով վերադառնալով, նոր եռանդով ուսանին եւ թող գործի մարդիկ նոր հաւատարմութեամբ կատարեն իրենց կոչման պարտականութիւնները: Արձակուրդներու նպատակը մեր կեանքի գործին արժէքը եւ չափը նուազեցնել չէ, այլ՝ աւելցնել: Աշխատութեան նոր տարի մը սկսինք ուղիղ կերպով: Այսպէս չենք ընել, եթէ մենք մեզ ծանրաբեռնենք մեր տարողութեան ապահով սահմանն անցնող գործերով: Եթէ ուսանողը գոլէճական նոր տարին սկսի՝

ամէն օր մինչեւ կէսգիշերէ ետքը աշխատելով եւ այսպէս արագ գործածելով իր նորստաց ֆիզիքական կորովի դրամագլուխը, մեծ սխալ մը կը գործէ: Ամերիկեան երկու համալսարաններու ընտիր թիւավարիներու միջեւ այս ամառ տեղի ունեցած չորս մղոննոց նաւարշաւի մը մէջ մէկ խումբին մարդիչը սապէս ըսաւ իր աշակերտներուն. «Սկսէք այնպիսի արագութեամբ մը, զոր կրնաք չորս մղոն շարունակել» Թիւավարիներն այնպէս ըրին, եւ թէպէտ միւս նաւն անոնցմէ առաջ էր առաջին մղոնին մէջ, անոնք իրենց ուժեղ եւ միօրինակ թիւավարութեան շնորհիւ առաջ անցան եւ այնպէս շարունակեցին: Որչափ բարձր նպատակակէտ ընտրենք կրթութեան մէջ, որչափ ջանանք ընտիր ուսանողներ ըլլալ կամ ընտիր գործ կատարել, չափազանց բան մը ուզած չենք ըլլար: Բայց կրնայ ըլլալ որ մեր նպատակակէտին չափազանց շուտ հասնիլ ուղենք: Խնդրելի արագութեամբ այն արագութիւնը չէ, որ մեզ կը կորողացնէ ամէնէն աւելի գործ արագորեւ մէկ շաբթուան մէջ, այլ այն՝ զոր կրնանք շարունակել եւ որ մեզ կը կորողացնէ ամէնէն աւելի բան արագորեւ տարւան մը կամ ամբողջ կեանքի մը մէջ:

Մեր եկեղեցական գործին մէջ ալ, ուղիղ սկսինք աշխատութեան նոր տարւոյ մը գործը: Գրիստոնէին համար արձակուրդ չկայ իր Աստուածային Տէրոջ ծառայելէն: Որքան ամէնէն լուրջ աշխատութեան օրերուն, նոյնքան իր զուարճութեան օրերուն պարտական է ան ամէն բան ընել Աստուծոյ փառքին համար: Սակայն շատ տեղեր եկեղեցիին հօտը կը ցրուի ամբան ժամանակ: Ոմանք ամառանոց կ'երթան եւ կիրականօրեայ պաշտամունքէ կը բացակային: Եկեղեցի յաճախողները ձմեռն յաճախողներուն կէսէն կամ երկու երրորդէն աւելի չեն ըլլար թերեւս: Գիշերուան կարճութեան պատճառով աղօթաթողութեան կը դադարեցուն: Թեքեւս երէցն ինք ամիս մը ուրիշ տեղ կ'երթայ, թէպէտ Անգղիոյ կամ Ամերիկայի համար շատ ընդհանուր այս սովորութիւնը այնչափ ծանօթ չէ հոս:

Սակայն հաւ կը մօտենայ աշխատութեան վերանորոգման ժամանակը: Ընտանիքները կը վերադառնան արուարձաններէն կամ ուրիշ ամառանոցներէ, ուր պացած էին: Գիշերները կ'երկարին եւ քիչ ատենէն աղօթաթողովի առատ ժամանակ պիտի գտնուի երեկոյեան ճաշի եւ պառկելու ժամերուն միջեւ: Տէրոջը համար աշխատութեան այս նոր տարին ուղիղ սկսինք: Աւելի զօրաւոր նպատակ ունենանք ոեւէ պարտականութենէ կամ ոեւէ ծառայութենէ ետ չկենալու, որով կրնանք բարեք ընել մեր հոգիներուն կամ մեր ընկերակիցներուն հոգի-

ներուն : Սկսինք եւ յարատեւենք այն նոյն խոնարհ, եռանդուն եւ ազօթասէր հոգիով, որ հաճելի է Տէրոջը : Այն տոնն կրնանք յուսալ թէ բոլոր մեր եկեղեցիները եւ ժողովուրդները պիտի վայելեն հոգեւոր կազմութեան այնպիսի ժամանակներ, որպիսի ժամանակներ ուրեք ուրեք եկան անցեալ ձմեռ՝ խնդութիւն բերելով ամէնուն :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

(Յ. Գ. Գ.)

Սոյն խնդրին նկատմամբ Աւետարանական ներուն տրուած տասնընինգ պատասխաններուն իմաստը հետեւեալն է .

1. Ամէնն ալ Թուրքիոյ բոլոր Աւետարանական եկեղեցիներուն համար դրութեան միակերպութիւն կ'առաջարկեն :

2. Այս դրութիւնը ինչ ըլլալու է հարցման ի պատասխան 9 անձեր յանձնարարած են ժողովականութիւնը, 4ը Երիցականութիւնը եւ 2ը՝ Հայ. Եկեղեցւոյ դրութիւնը :

Թերեւս անօգուտ չըլլար այս առթիւ ընդհանուր տեղեկութիւն մը տալ եկեղեցական դրութիւններու նկատմամբ, եկեղեցին, որ կազմակերպուեալ մարմին մըն է, ունի ինչ ինչ գործեր : Զոր օրինակ՝ Աւետարանը քարոզել, արարողութիւններ կատարել, հոգեւոր պաշտամունք մատուցանել, իր կազմակերպութիւնը մնայուն պահելու համար անդամներ ընդունիլ, այս անդամներուն շինութեանը համար հոգ տանիլ, անդամութեան վայելուչ դիրքի մէջ չգտնուողներու բարեկարգութեան համար պատշաճ միջոցներ դրժածել, անարժան անդամները արտաքսել, հոգեւոր պաշտօնեաներ կարգել կամ արձակել, եկեղեցական գործերը կատարելու եւ մանուկները կրթելու համար զբաղ հաւաքել եւ ծախսել, եւն. : Դրութիւն ըսելով կը հասկնանք այն սկզբունքները որ կը տրամադրեն թէ յիշեալ գործերը որո՞նք կատարելու են եւ ինչ կերպով :

Եկեղեցական պատմութեանէ կը հասկնանք թէ վերոյիշեալ եկեղեցական գործերը երեք կերպերով անօրինուած են : Այսինքն՝ զանոնք վարած է կամ ժողովուրդն ինք, կամ ժողովրդէն ընտրուած ներկայացուցիչներու մարմին մը եւ կամ ուղղակի հոգեւոր պաշտօնեաներ : Ասոնց առաջինը կը կոչուի ժողովականութիւն, երկրորդը՝ Երիցականութիւն եւ երրորդը՝ Եպիսկոպոսականութիւն :

Ժողովականութիւնը տեղային եկեղեցիները իրենց գործերը կատարելու ազատ եւ բաւական կը

ճանչնայ : Ժողովական եկեղեցիները իրենց ինչ ինչ գործերը կատարելու համար մարմիններ կրնան ընտրել : Զոր օրինակ, եկեղեցական ժողովներ, հոգեւոր Միութեանց ժողովներ, եւն. , բայց անոնք իրաւասութիւն չունին տեղային եկեղեցիին հրամայելու, միայն կրնան գործել եկեղեցիին իրենց տուած իրաւասութեան սահմանին մէջ եւ ստիպուած են եկեղեցիին հաշիւ տալ : Եկեղեցին իրեն պատշաճ երեւցածին համեմատ այդ մարմիններուն յանձնարարութիւնները կ'ընդունի եւ կամ կը մերժէ, նաեւ, եթէ յարմար դատէ, կրնայ զանոնք հրաժարեցնել իսկ :

Երիցականութիւնը եկեղեցին կառավարելու բացարձակ իշխանութիւն կու տայ իր ընտրած պաշտօնեաներուն եւ պաշտօնական մարմիններուն : Եկեղեցի մը իրեն համար կ'ընտրէ երէցներու մարմին մը : Ասոր անդամները կամ ցկեանս եւ կամ որոշ ժամանակամիջոցի մը համար կ'ընտրուին : Ասոնք եկեղեցւոյ գործերը կը վարեն իրենց պատշաճ թուած կերպովը, իրարու մերձակայ քանի մը եկեղեցիներու ամէն մէկուն կողմանէ երէցներ եւ պատուիրակներ կը ղրկուին, որոնք կը կազմեն Փրէշլիթըրի կոչուած մարմինը : Եւ այս մարմինն պատասխանատու է տեղային երէցներու մարմինը, Երկրի մը մէջ զընտրուած Փրէշլիթըրիներուն ներկայացուցիչները մէկտեղ գալով կը կազմեն Սինոդ կոչուած մարմինը : Եկեղեցական խնդիրներու մէջ Աղգային Սինոդը վերջին աստեանն է :

Եպիսկոպոսական դրութեան մէջ եկեղեցական գործերը հոգեւոր պաշտօնեաներու ձեռամբ կը կատարուին : Այս դրութեան մէջ զօրաւոր միտում մը կայ դէպի սա զաղստիարը թէ հոգեւոր պաշտօնեաները բարձր իրաւասութիւն մը, իշխանութիւն մը ունին : Կը մտածուի թէ այդ պաշտօնեաները այսինչ եկեղեցին կառավարելու իրենց իրաւասութիւնը ոչ թէ ունին անոր համար որ այդ եկեղեցիէն ընտրուած եւ կարգուած են, այլ՝ վասն զի Աստուծմէ մասնաւոր արտօնութիւն ունին, այսինքն ճկարգաւ վարդապետութեան հաւատք կայ : Սա եւս աւելցնենք թէ չիտակ չըլլար ըսել թէ սոյն դրութիւններէն ոեւէ մին Սուրբ Դիրքին հակառակ եւ կամ բոլորովին չնասակար է : Եկեղեցի մը ո՞ր դրութեան մէջ որ ամէնէն աւելի կ'ամի կը զարգանայ, այդ դրութիւնը այդ եկեղեցւոյն համար լաւագոյն դրութիւնն է : Դրութիւնն ինքնին միջոց է, ոչ թէ նպատակ :

Իւրաքանչիւր Բրիտանաց եկեղեցի ստիպուած է ընդունիլ իբր սկզբունք սոյն երեք դրութիւն-

ներէն մէկը եւ ըստ այնմ կառավարուիլ : Բայց ըստ հարկին կրնայ օգտուիլ միւսներէն ալ :

Հայ. Եկեղեցին թէպէտ Եպիսկոպոսական է, սակայն Երիցական դրութեամբ ալ կը վարի : Պապական Եկեղեցին զուտ Եպիսկոպոսական է : Անկախ Եկեղեցին ալ Եպիսկոպոսական է, բայց երբեմն աշխարհականներուն ալ զոյգն ինչ արտօնութիւն կը տրուի : Ժողովական ոչ սակաւ եկեղեցիներ Երիցական դրութենէն կ'օգտուին :

Իսկ գալով Թուրքիոյ Աւետարանական Եկեղեցիներուն, ասոնց դրութիւնը ըստ մեծի մասին ժողովականութիւնն եղած է : Բայց եկեղեցւոյ հոգաբարձուաց ժողովները եւ հոգեւոր Միութեան ժողովները երբեմն Երիցական դրութեան համաձայն կառավարուած են :

Կիլիկիոյ հոգեւոր Միութեան եկեղեցիները ասկէ առաջ պաշտօնապէս որդեգրած էին ժողովական դրութիւնը, եւ կեդրոնական հոգեւոր Միութեան ներկայ տարւոյս ժողովներուն տեղեկագրութենէն կ'իմանանք թէ անոնք ալ նոյն դրութիւնը պաշտօնապէս որդեգրած են : Եւ յոյժ բաղձալի է որ միւս հոգեւոր Միութիւններն ալ նոյն դրութիւնը որդեգրեն, եւ այս մասին մեր մէջ հիմնական համաձայնութիւն մը գոյանայ : Ըստ մեր կարծեաց, սա եւս ստոյգ է որ այժմ միւս հոգեւոր Միութիւններուն եւս միտուով առաւելապէս դէպի ժողովականութիւնն է :

Մեր եկեղեցիներուն ժողովականութիւնը որդեգրելէն ետքը կը մնան ինչ ինչ կէտեր, զորոնք պարտիմք հաշուի առնել եւ անոնց համեմատ ըստ հարկին բարեփոխել մեր ընդունած դրութիւնը : Ասոնցմէ ոմանք հետեւեալներն են . 1. Հոգեւոր Միութեան ժողովները : Ասոնց իրաւասութեան սահմանը ինչ պարտի ըլլալ : 2. Միսիոնարներուն հետ մեր առնչութիւնը : Միսիոնարները եկեղեցիներուն նպաստ տալով եւ անոնց յաճախ այցելելով անոնց հետ բաւական սերտ յարաբերութիւն կ'ունենան : 3. Մեր Աստուածաբանական դպրոցներն ու գոլէճները : Մեր կարող քարոզիչները յիշեալ դպրոցներուն մէջ իբրեւ ուսուցիչ կը հաւաքուին, եւ կարեւոր խնդիր մըն է անոնց մեր եկեղեցիներուն հետ ունեցած առնչութիւնը եւս : 4. Պէտք է հաշուի առնել չըջակայ եկեղեցիներուն վիճակն ու գաղափարները եւս : Պարտիմք ընդունիլ այն սկզբունքները զորոնք կը գտնենք անոնց մէջ եւ կը յուսանք թէ մեզի օգտակար պիտի ըլլան, եւ խոյս տալ այն սկզբունքներէն որոնք անոնց վնասակար եղած են եւ գուցէ մեզի ալ վնասակար պիտի ըլլան : 5. Հաշուի առնելու ենք

նաեւ եկեղեցիներուն վիճակները : Անոնցմէ ոմանք փոքրիկ են, եւ օգնութիւն եւ առաջնորդութիւն կ'ուզեն : ոմանք մեծ են, եւ պարտին օգնութիւն տալ, եւ պէտք է զանոնք զգուշացնել ուրիշներու վրայ իշխանութիւն բանեցնելէ :

Կը կարծենք թէ մեր եկեղեցիները Աւետարանին դործին համար օգտակար դրութիւն մը որդեգրած պիտի ըլլան եւ մեր ժողովուրդները աւելի լաւ կերպով կրնան բարգաւաճիլ եւ զարգանալ, եթէ այս յիշուածները եւ ասոնց նման շատ պարագաներ ի հաշիւ առնեն եւ ժողովականութիւնը անոնց համեմատ բարեփոխեն եւ կամ զանոնք ժողովական դրութեան համեմատ կարգադրեն :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՈՐԱԿ ԵՒ ՈՉ ՔԱՆԱԿ

Ինչ որ Քրիստոս գերադանցապէս կը փնտռէր՝ քանակ չէր, այլ՝ որակ : Չէր ջանար բաղմութիւն մը հաւաքել հացի եւ ձուկի համար իր ետեւէն դացող, վարձկաններ՝ վտանգի ժամուն զինք ձգող փախչող : Գիտէր թէ ասոնք ի վերջոյ պիտի տկարացնէին իր եկեղեցին, պաղեցնէին անոր եռանդը եւ ոգեւորութիւնը, եւ պիտի ամչցնէին զայն աշխարհի առջեւ : Շատ քիչ հաւատացեալներ թողուց իր ետեւ, բայց անոնք կը կազմէին փոխակերպուածներու խմբակը, զոր աշխարհ չկրցաւ նուաճել : Միշտ կը փորձէր, կը մաղէր, կը քնէր իր աշակերտները : Միշտ կը փնտռէր այնպիսիներ, որոնք պիտի կրնային դիմանալ չար օրուան մէջ եւ կանգուն մնալ : Մենք ալ կը տեսնենք թէ կրօնական կեանքի արթնութիւնները միշտ քիչերու կողմէ սկիզբ կ'առնեն : Եկեղեցիին պատմութեան մէջ այսպիսի շատ դասեր կան : Քանի մը հաւատացեալներ ամէն կորուստ յանձն առնելով, աշխարհային ամէն փառասիրութենէ հրաժարելով, խմբակ մը կը կազմեն : Եւ ինչ կ'ըլլայ եւքը : Իրենց հաւատքին համար վնասներ կը կրեն, բայց իրենց կեանքին մէջ այնքան ճոխապէս կը վարձատրուին որ արտունջի բառ մը չեն արտասաներ : Նոյն իսկ եթէ միայն մէկ մարդ հաւատարիմ մնայ Քրիստոսի դատին, չկոր-

սուրբ այն դատը: Երկինք ո՛րքան ալ մոլթ
ըլլայ, ճեղք մը կը մնայ խաւարին մէջ և
այն ճեղքը կը լայննայ ու երկնից լոյսը դուրս
կը թափի:

ՏՂԱՅՈՅ ՔԱՐՈՉ

«Ես աս տղուն համար աղօթք ըրի», ըսաւ Աննա:
Ռաքէլ «Յակոբին ըսաւ, Ինծի դաւակներ տուր,
եթէ ոչ՝ կը մեռնիմ»: Աս երկուքը իրարմէ ո՛րչափ
տարբեր աղբիւրներու գիմում կ'ընեն միեւնոյն
պարգեւին համար: Մէկը Աստուծոյ կ'ուզէ, միւսը
իր էրեկէն, մարդէ: Մէկը կ'ըսէ Աստուծոյ, Ինծի
տղայ մը տուր՝ քեզի տամ: Միւսը մարդու կ'ըսէ,
«Չաւակներ տուր, եթէ ոչ՝ կը մեռնիմ»: Մէկը
կ'առնէ եւ իրաւ Աստուծոյ կու տայ, իսկ միւսը
կ'առնէ եւ կը մեռնի: Ինք կը կարծէր թէ, եթէ
չառնէ, կը մեռնի, մինչդեռ առնելով կը մեռնի:
Իր մահը իր առնելուն մէջն էր, քանզի մարդէ
խնդրեց. Երանի՛ թէ մեծ դաս մը ըլլար աս մեզի
առ հասարակ: Ինչ բան որ կարծենք թէ, եթէ
չուենանք, մեզի թշուառութիւն կ'ըլլայ, ճիշտ
զանի չուենանալու մէջն է մեր հասցատութիւնը
եւ երջանկութիւնը: Սիրելի տղաք, աս բնու-
թիւնը մանաւանդ մեր մէջ կը տիրէ: Երբ կը տես-
նենք որ մեր ընկերները ունին այսինչ հագուստ-
ները, խաղալիքները, ու մենք չուենինք, կը նեղ-
ուինք, կու լանք, մեր մայրերը կը նեղենք մին-
չեւ որ մեր լացէն սաստիկ նեղուած կը ստիպուին
մեզի տալ մեր լալուն առարկան: Եւ երբ կ'ու-
ենանք, կը տեսնենք որ մեր այնքան լալն ու լացի
խարաղանով մեր հայրերը, մայրերը այնքան ծե-
ծելը չէր արժեր եւ Ռաքէլին վախճանին բաղդա-
կից կ'ըլլանք, եթէ ոչ նկարագրապէս, անշուշտ
բարոյապէս: Ո՛րքան լաւ կերպ է Աննայինը, Աս-
տուծոյ խնդրել մեր ամէն պէտքերը, անկէ փնտռել
մեր ամէն փափաքը: Աստուած շատ կը սիրէ ա-
սանկ տղաքը, որ մինչեւ անգամ իրենց խաղալի-
քները իրմէ կը խնդրեն: Ասկէ գիտեմ որ կը սիրէ,
որովհետեւ շատ անգամ կը լսէ անոնց եւ կու տայ
անոնց, Ու երբ կ'առնեն՝ աւելի կ'ազնուանան եւ
ներքին կեանք մը կը սկսի իրենց մէջ: Տեսէք, Ան-
նան ո՛րքան կ'ազնուանայ: Երբ Սամուէլը կ'առնէ
Աստուծոյ, կը բերէ զայն անոր տունը եւ Հեղին
կ'ըսէ, «Աս տղուն համար աղօթք ըրի», «ու Տէրը
իմ խնդրուածքս ինծի տուաւ՝ ինչ որ անկէ խնդ-
րեցի, հիմա ես ալ զանիկա Տէրոջը փոխ կու տամ»: Ո՛րքան
բարոյական զարգացում: Տէրոջմէ խնդ-
րեցի, ինքը ինծի տուաւ, ես ալ անոր փոխ կու
տամ: Այո, այն ամէն տղաք, իրենց պէտքերը Աս-

տուծոյ խնդրող պղտիկներ, ընդհանրապէս կ'առ-
նեն եւ ազնուաբար անկէ առնելին կը խոստովա-
նին եւ անոր կու տան, անոր կը դարձնեն անկէ
առնուած խաղալիքները: Կիրակի օրեր երեւան
չեն ելլեր, ընկերներու նախանձը զրգռելու, ա-
նոնք կսկծեցնելու միջոց չեն ընէր, ինչպէս Փենա-
նան կ'ընէր Աննային: Այո, կը սիրեն իրենց ընկե-
րաց փոխ տալ, կը սիրեն որ անոնք ալ իրենց խա-
ղալիքներովը գուարճանան: Իսկ անոնք որ տրտնջե-
լով իրենց ծնողաց դէմ, լալով լալով կը խարաղա-
նեն իրենց մայրերը, գետին լոյնալով կը թապալտկին
«Պիտի տաս, ը՛, ը՛» ըսելով ու վերջապէս կ'առ-
նեն, շատ կը վնասուին եւ կը զորանան ատ բնու-
թեան մէջ եւ ազնիւ մանչեր ու աղջիկներ բնաւ
չեն ըլլար: Սիրելի ընկերներս, աս երկու օրինակ-
ներէն որո՞ւն հետեւինք:

Ուրիշ բան մը: Մենք չատերս գիտնալու ենք
թէ աղօթքի պատասխան ենք, Աստուծոյ խնդ-
րուած եւ անկէ առնուած: Մայրերնիս մեզմէ չա-
տերուն համար կրնան ըսել, «Աս տղուն համար
աղօթք ըրի»: Իսկ մենք հիմա ո՛ւր ենք: Սամուէլ
Աստուծոյ տանը մէջն էր, մենք ո՛ւր, սլաշտաման
ատեն ո՛ւր, կիրակի օրեր ո՛ւր, ընտանեկան աղօ-
թից ատեն ո՛ւր: Հոս, հոն կամ ո՛ւր:

«Ու Սամուէլ մանուկը օրէ օր կը մեծնար եւ
Տէրոջը ու մարդոց հաճոյ էր» (Ա. Թագ. Բ. 26):
Կ'երեւի թէ Սամուէլ մանուկը ուրիշ մանկանց մեծ-
նալէն տարօրինակապէս կը մեծնար: Օրըստօրեա-
կան հասակի բարձրացում, դէմքի ընդլայնում,
կերպարանքի ու ունեցում կը նշմարուէր անոր վրայ:
Եթէ անանկ չըլլար, աս խօսքը աւելորդ էր, զի
ամէն տղաք կը մեծնան սովորաբար: Այո, աս
սովորականէն տարբեր էր: Մեծ հայր մը իր թոռ-
ներէն ամէն մէկուն տարեդարձին սնունդ հասակին
չափը կ'առնէր, անանկ որ ամէն մէկուն մէկ տար-
ուան մէջ ո՛րչափ երկնալը դիւրաւ կը գիտցուէր:
բայց մէկ տարիէն մէկ տարի, իսկ Սամուէլ օրէ օր:
Եթէ ամէն 24 ժամն անգամ մը չափուէր անոր
հասակը, բարձրանալը յայտնի պիտի ըլլար: Ասկէ
աւելի աղէկը միւս վկայութիւնն է, սիրելիք, թէ
«Տէրոջը ու մարդոց հաճոյ էր»: Ո՛րքան երկայնա-
հասակ մանչեր ու աղջիկներ կ'ան որ ասօր հակա-
ռակն են, տհաճութիւն են ծնողաց, անեցւոց,
զրացեաց եւ Աստուծոյ: Անոնց ներկայութիւնը
հաճոյք չտար զիրենք գիտողներուն: Անոր համար
չատ անգամ մայրեր կ'ուզեն զանոնք դուրս ընել
տնէն: Բայց Սամուէլ բացառիկ դիրք մը ունէր
աս մասին: Ամէն զինք տեսնողը մէյմ'ալ կ'ուզէր
տեսնել: Անոր նայող աչքերը հաճոյք կը զգային,

որպէս թէ զեղեցիկ ծաղիկի մը վրայ, վարդի մը վրայ նայէին: Քաղաքը, կեցութիւնը, խօսուածքը, շարժումը, գործը հաճոյ էին: Ընկերներ, եթէ նախանձինք աս մանուկին, կ'արժէ, զի մարդոց մեզ գնահատելը եւ Աստուծոյ մեզի հաճիլը խաղաղիկէ, չամիչէ, չաքարէ, նոյն իսկ ոսկիէ գերազանց է: Անանկ չէ՞, սիրելիք: Ուրիշներուն մեզի հաւանիլը, մեր վրայ աղէկ խօսիլը, ինչպէս անշուշտ կ'ընէին Սամուէլ մանուկին վրայ խօսելով առնորդուն, նոյն իսկ շուկաներուն մէջ, որքան լաւ է:

Բայց ինչէն էր այս զարգացումը այնքան հրաշալի, եւ այս հիացումը այնքան պանծալի: Ըսեմ ձեզի պատճառները համառօտիւ: 1. Անոր համար որ Տէրովը տունը կը բնակէր: Գիտէք Սաղմոսերգուն ի՞նչ կ'ըսէ աս մասին: «Տէրովը տանը մէջ տնկուածները արմաւենիի պէս պիտի բուսնին» ձեռք եւ Տէրովը տանը մէջ տնկուած ձիթենիի պէս եմ» Տէրովը տնէն դուրս ապրող տղաքը եւ աղջիկները հաճոյ չեն կրնար ըլլալ եւ ոչ ալ կ'աճին:

2. Տէրովը տանը հացը, կերակուրը կ'ուտէր Սամուէլ: Ալ ինչո՞ւ չմեծնար օրէ օր: Սնունդն է մարդուն մեծնալուն եւ գեղեցկանալուն մէկ միջոցն ալ: Եւ Սամուէլ աշխարհի ամէնէն անդարարը կ'ուտէր, ալ ինչո՞ւ չմեծնար եւ հաճոյալի բնութեան տէր չըլլար: Ըսէ ինծի, ընկեր, կերածդ ի՞նչ է, որո՞ւ եփածն է, որ միջավայրի կերակուրն է, եւ ես պիտի ըսեմ անմիջապէս հասակդ ու որպիսութիւնդ:

3. Տէրովը տան աղբիւրէն կը խմէր: Տէրովը տանը ջուրը, ա՛հ, որքան զովացուցիչ է, որքան անուշ է խմողներուն: Սրտերը կը պաղշտիկին եւ ջրարբի ուռիներու պէս կը սկսին արագ աճիլ: Յիսուս ինքը ըսաւ, «Ով բոլոր ծարւածներ, ջուրներուն եկէք: Ան որ կը խմէ ան ջուրէն որ ես անոր պիտի տամ, անոր փոքն կենդանի ջուրի գետեր պիտի ըլլին: Աս ըսաւ Հոգիին համար որ իրեն հաւատացողները պիտի առնէին»:

Պիտի ըսէ՞ք կամ ուրիշներ պիտի ըսեն թէ տղոց ալ Սուրբ Հոգիի խօսքը կ'ընես: Այո, անշուշտ մեծերուն եղածին չափ պէտք է մանուկներուն ալ, զի Հոգին անոնց հետ ալ գործ ունի: Սամուէլը աս հասակին հասցնողը եւ այնքան հաճելի ընողը ան էր: Եւ ինչո՞ւ Յովհաննէս Մկրտիչ մօրը որովայնէն կը լեցուի Սուրբ Հոգիով, ու մենք մեր ծննդեանէն ետքը չլեցուինք: Սիրելի ընկերներ, աւետիս է մեզի, զի Հոգւոյն Սրբոյ խոստմունքը մեզի ալ է, կարգացէք Յովել. Բ. եւ Գոր. Բ. գլուխները:

4. Աստուծոյ տան շունչը չնչելուն համար էր որ այնքան զարմանալի կերպով կ'աճէր եւ հաճոյ էր:

Տէրը իր տանը մէջն է եւ հոն կը շնչէ, կը ներշնչէ: Սամուէլ հոն կ'ապրէր: Ուստի անշուշտ անկէ էր իր շնչառութիւնը: Մեր տուններուն, փողոցներուն օդը շատ կ'ապականի, եւ մէջը ապրող մանկաւորն ալ նոյնպէս: Սակայն Սամուէլ փողոցի տղայ չէր: Տէրովը տունը կը բնակէր եւ անոր միջնորդութեն կը շնչէր: Անոր համար այնքան աղուոր, անցուն եւ հաճոյալի կ'ըլլար:

5. Աստուծոյ տան պաշտամունքները, իրիկուան եւ առտուան երգեցողութիւնը, խնկարկութիւնը, ընթերցումները, եւն., զինք կ'ուսնացնէին: Ոմանք կը կարծեն թէ տղայք բան չեն հասկնար, կրօնական ազդեցութիւններ չեն տաներ: անոր համար ժողովներու չեն տարուիր, եւ եթէ երթան, բանի չեն խառնուիր: Ո՛րքան մեծ եւ անհիշի սխալ: Հոգին ինչէ՞ր կրնայ ընել անոնց աս մատաղ հասակին մէջ: Կը ճանչնամ 9 տարու տղայ մը որ իր լսածներէն կ'աղղուէր եւ կ'ելլէր, կ'աղօթէր մեծերու մէջ ինքիւրմէն, եւ իր սուտ խօսիլը կը խոստովանէր եւ աղօթք կը խնդրէր: Կը ճանչնամ ուրիշ մը ասկէ աւելի պղտիկ, թերեւս 5 տարու, որ ելաւ, աղօթեց: Թէեւ մենք չհասկցանք, բայց Տէրը անշուշտ կը հասկնայ: Աս տղաքը մասնակցելու են մեծերուն ամէն հոգեւոր արտօնութեանց, մինչեւ իսկ Հաղորդութեան: Եթէ 10 տարու տղայ մը եկաւ Պատուելիի մը եւ ըսաւ, Ես կ'ուզեմ հաղորդուիլ: Երբ հարցունեցաւ թէ ինչո՞ւ կ'ուզէ հաղորդուիլ, Որովհետեւ Յիսուսը կը սիրեմ՝ ըսաւ, եւ կ'ուզեմ որ ուրիշներ ալ գիտնան թէ Յիսուսը կը սիրեմ: Ընկերներ, աս մասին համարձակ եղէք, ելէք խոստովանեցէք մեծերու պէս, աղօթք խնդրեցէք մեծերու պէս, աղօթեցէք անոնց պէս: Սուրբ Հոգին ձեզի օգնական է ինչպէս որ մեծերուն. կը սիրէ մեր պղտիկ սրտերուն մէջ բնակիլ որչափ մեծերուն: Այն հոգեւոր արթնութիւնը, որոնց մէջ չկան պատանիք եւ մանկաւոր, լման չէ, խոստմունքին համեմատ չէ եւ գոհացուցիչ չէ: Մեծ գուարճութիւն է ինծի եւ քաջալերութիւն, երբ կը տեսնեմ զիրենք ոտքի ելած՝ աղօթելու կամ աղօթք խնդրելու, եւ քանի որ տկար ջանքերս այն արդիւնքը բերած չեն՝ կը նեղուիմ եւ մեծ ցաւ կը զգամ:

6. Սամուէլը այնքան արագ մեծցնողը, բոլոր հասակակիցներէ վեր ցցողը, նոյն ինքն Տէրն էր: Անով կար, կ'ապրէր եւ կը շարժէր, անոր համար այնքան զգալի կ'ըլլար իր աճումը եւ հաճախականութիւնը: Ընկերներ, երբ Յիսուս մեզ կերակրէ իր ձեռքով եւ Սուրբ Հոգին ինք խնամէ մեզ ամէն ատեն, անշուշտ Սամուէլի

պէս պիտի ըլլանք։ Ով որ կը սիրէ, թող ուրեմն անոր նման Տէրոջը տանը մէջ անոր հացով ու ջրովը, օգովը եւ պաշտամունքովը եւ Անով ապրի։ Ահա Սամուէլ մը եւս կ'ըլլայ, եւ հիմա կան առանկ շատ Սամուէլներ։ Դուք ալ կը սիրէ՞ք այնպէս ըլլալ։ Անշուշտ կ'ըլլաք, զի Տէրոջը նպատակը եւ փափաքն է մեզ ամէնքս այսպէս ընել։

Դիտնայի թէ աս երկու կտորը կարգաւով ախորժեցաք, աս մանկան վրայ երբորդ մըն ալ պիտի գրէի ձեզի, սիրելի ընկերներ։

Մալաթիա

Մանկի Ե

ԻՄ ԲԱՐԵԿԱՄԻՍ ԼՈՒԾԸ

«Իմ լուծս քաղցր է, եւ իմ բնոս թեթեւ»

Ամենասիրելի Փրկիչս, բիւրիցս օրհնեալ բերնովդ ինչ քաղցր հրաւէր մը կ'ընես համայն մարդկութեան, «Եկէ՛ք ինծի բոլոր յոգնած ու բռնաւորածներ, եւ ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ»։ Իմ լուծս ձեր վրայ առէ՛ք, եւ ինծմէ սորվեցէ՛ք որ հեզ եմ ու սրտով խոնարհ, եւ ձեր անձերուն հանգստութիւն պիտի գտնէ՛ք։ Ինչու որ իմ լուծս քաղցր է եւ իմ բնոս թեթեւ»։ Աննկարագրելի սիրովդ Քեզի կը կանչես բոլոր յոգնած ու բռնաւորածներն։ Եւ ո՞վ արդեօք երկրիս վրայ յոգնած ու բռնաւորուած չէ, երկրաւոր հոգերով, ցաւերով, վիշտերով, սուգերով, կեանքի պայքարով, կարօտութիւններով, մարմնական սկզբութիւններով, մտային եւ հոգեկան տաղանդներով։ Աստուածային կարողութեամբդ վստահաբար, վճռաբար կ'ըսես, «Ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ»։ Ով հանգստութեան եւ երջանկութեան Աղբիւրը, քսան դարէ ի վեր հազարաւոր, միլիոնաւոր անգամներ հաստատած ես — վկայ՝ մարդկային ազգի եւ եկեղեցական պատմութիւնները — թէ հանգչեցուցած ես Քեզի գիմող բոլոր յոգնածներն ու բռնաւորածները։

Ինչ զարմանալի բան սակայն որ Աստուածային հեռատեսութեամբդ կը հրամայես որ բոլոր յոգնած ու բռնաւորածներն իրենց յոգնութիւններուն, բռններուն վրայ Քու լուծդ եւ բեռդ եւս աւելցնեն եւ Քեզմէ սորվին հեշտ ու սրբով խոնարհ ըլլալ — բացառիկ պայման — իրենց անձերուն մէջ հանգստութիւն գտնելու համար։ Բռններու վրայ լուծ մը, ուրիշ բեռ մը, հանգստութիւն գտնելու համար։ Դադանի՛ք։

Փառք Քեզ սր սակայն, գթած Փրկիչ, Դուն զմայելի տիպար կեանքովդ պարզեցիր այդ գաղտնիքը, թէ հանգստութիւնը եւ երջանկութիւնը կը գտնուին նոյն իսկ յոգնութիւններու, լուծե-

րու, բռններու տակ։ Ահա ամէնէն մեծ հրաշքը հոգեկան աշխարհին մէջ։ Բիւրիցս օրհնեալ Յիսուս, Դուն չքնաղ հեզութեամբդ, սրտի խոնարհութեամբդ, կատարեալ յօժարութեամբ կրեցիր ու տարիր, եղճկ կոյր մարդկութեան, նախատինքներ, արհամարհանքներ, զրպարտութիւններ, ծեծեր ու ծաղրանքներ, փշայ պսակ ու խաչ եւ խաչի մահ, երկրաւոր խորհուրդով մը, ամէնքն ալ լուծեր եւ բռններ։ Եւ սակայն Դուն, Սիրոյ Աղբիւր, այդ լուծերու եւ բռններու տակ գտար Քու անձիդ հանգստութիւնը եւ խաղաղութիւնը, երբոր խաչին վրայէն Քու թշնամիներուդ համար աղօթեցիր — Աստուածային խորախորհուրդ աղօթք — եւ «Ամէն բան կատարուեցաւ» արտասանեցիր։ Աս ինչ տեսակ հոգեկան անբացատրելի կեանք էր որ այդ բոլոր ծանր բռնները սիրով տարիր, ով բիւրաւոր բերաններէ օրհնուած ու դովաբանուած Յիսուս։

Այս Քու վսեմ օրինակիդ հետեւելով էր որ Քու բոլոր աշակերտներդ, Քու հոգիովդ լեցուած, իրենց երկրաւոր վայելքները, փառքն ու պատիւը սիրայօժար նուիրեցին, նոյն իսկ մարտիրոսութեամբ իրենց անձերը զոհեցին, եւ այս վսեմ զոհողութեանց մէջ գտան իրենց անձերուն հանգստութիւնը։ Այս Քու փառաւոր կեանքի չքնաղ օրինակիդ հետեւելով էր որ ճարտարախօս առաքեալն Պօղոս կեանքի բոլոր դառնութիւնները ամենայն սիրով կրեց, եւ այդ լուծերու դառնութեանց մէջ գտաւ իր մտային եւ հոգեկան քաղցրութիւնները, իր ծեծերուն, կապերուն եւ բռններուն ներքեւ գտաւ իր հանգստութիւնը, խաղաղութիւնը, երջանկութիւնը եւ միանգամայն յաղթութիւնը, փառքն ու սլարծանքը։ Եւ այդ մարմնաւորապէս անտանելի լուծերու տակէն էր որ ցնծութեամբ կը յայտարարէր աշխարհի թէ «Տէր Յիսուսի անուանը համար ոչ թէ կոպտելու, այլ ԾԵՌԵՆԵԼՈՒ պատու է»։ «Հապա այս ամէն բաներուն մէջ» (իր կրած բոլոր զրկանքները, նեղութիւնները, տառապանքները, եւն.), «ԱՆ ԱՆԵՆ ԾԱՂԹՈՂ Կ'ԵՂԱՆԱ ԲՆՈՎ որ մեզ սիրեց»։ Հրաշալի կեանք, զոր մարմնաւոր եղողները չեն կրնար հասկնալ, ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ։ Այդ փառաւոր օրինակին հետեւելով էր որ Ստեփանոս նախապիկայն քարերու դէպքն տակ գտաւ իր հոգւոյն հանգստութիւնը, երջանկութիւնը եւ յաւիտեանական կեանքը, որ իր օրհասի վայրկեաններուն մէջ փառաւորապէս կը պարզուէր իր աչքերուն առջեւ։ Այդ հոգեկան բարձր կեանքի միջոցաւ էր որ ամէն դարու ճշմարտութեան ախոյեանները, անձնուէր զոհերը կա-

րող կ'ըլլային միմիայն խորհրդերու մէջէն կէսգիշերուն փառաբանութեան ձայներ բարձրացնել, խարոյկներու վրայէն ժպտիլ եւ աղօթք ընել իրենց թշնամիներուն համար: Այդ վսեմ օրինակը ուղղակի Բեզմէ առին, ով Սիրոյ Ուկիանոս, Յիսուս:

Քու լուծդ, ամենասիրելի Փրկիչս, միայն Քու լուծդ եւ բեռդ կ'ուզեմ տանիլ, կրնամ տանիլ, ինչու որ Քու լուծդ քաղցր է եւ Քու բեռդ թեթեւ: Աշխարհի լուծն ու բեռները չեմ կրնար տանիլ, անտանելի կերպով ծանր, անկրելի են անոնք ինձ համար: Անոնց ներքեւ կը տկարանամ, կը մաշիմ, կը նուաղիմ ու կ'իյնամ: Ձեմ ուզեր զանոնք տանիլ եւ գիտեմ թէ ինչ որ չուզելով կը տանիմ՝ շատ ծանր կու գայ ինձի: Եւ սակայն Քու լուծդ սիրով կը կրեմ, Քու բեռդ յօժարութեամբ կը տանիմ, զի գիտեմ թէ ինչ որ ուզելով կը տանիմ՝ շատ թեթեւ կու գայ ինձի: Միայն թէ, օրհնեալ Փրկիչս, որոշ գիտնամ, վատահ ու ապահով ըլլամ թէ կրած լուծս ու բեռս Քու լուծդ ու Քու բեռդ է եւ ոչ թէ տգիտութեան լուծն ու բեռը:

Ով կարեկցութեան, զթութեան եւ սիրոյ Աղբիւր, Յիսուս, տուր որ ոսկեզօծ տառերով գրուած այս Քու գողարիկ հրաւիրդ միշտ աչքերուս առջեւ պահեմ, եւ կեանքի ամէն պարագաներու մէջ Քու հոգիովդ լեցուած, Քու շնորհքովդ զօրացած, երկնային յոյսով մը երգեմ:

1. Շուրջըս կենաց յուզեալ ծովուն
Լացով իմ աչքես կը նայի,
Բայց ինձ կու գայ մէկ ձայն սիրուն,
Եւ այն կ'ըսէ, «Եկուր ինձի»:

2. Կ'ըսէ թէ ո՛ւր նեղեալ հոգւոյս
Հանգստութիւն կը գտնուի,
Ո՛հ, երբ կ'ըլլամ յոգնած, անյոյս,
Ի՛նչ քաղցր այն ձայն «Եկուր ինձի»:

ԱՋԴԱԿ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՒԱՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՇԱՀԵԿԱՆ

ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ձաբլի Թ. Հոլմեր)

Մր. Հոլմեր որ ժամանակ մը քանի մը հաւաքուսներ (սագա գուշու) ունեցած է, սապէս կը նկարագրէ զանոնք:

Իմ թոչուններս կատարեալապէս ընտանեցան ինձի եւ ինձի կը հետեւէին ջուրին երեսը եւ յաճախ նաւէն վեր թռչելով: Երբ յոգնէին, երբեմն նաւուն վրայ կը թառէին եւ երբ ծովեզրը գտնուէինք, ծերունի ձկնորսի մը նաւակատան մօտ գերանի

մը վրայ: Երբ իրենց մօտենայի, նշանակալից ցած ձայներ կը հանէին, այնքան կատարեալ նմանութիւն մարդկային էակի զօնարաշնչութեան սաստիկ աստիճաններուն՝ որ ցաւալի ազդեցութիւն մը կ'ընէ հասարակ ջրերու վրայ: Հաւաքուսները յետին աստիճան ապուշ էին, վասն զի մինչ իրենց կտուցները իրենց տէրջը կը դարձնէին կերակրուելու միջոցին, այնքան զուրկ էին զգացումէ որ չէին վախճար յափշտակիչ ուրիշ թռչունները: Կերակրուելու ատեն ընդհանրապէս ջուրէն քսան երեսուն օտք բարձր կը թռչէին, արագ շարժելով իրենց ուժեղ թեւերը, իրենց զուլաները քիչ մը մէկ կողմ բռնելով, որպէս զի կարող ըլլային դիտել աղկեր ձուկերուն (սարտէլա) խումբերը: Երբ ասոնք երեւան կու գան, հաւաքուսները կուրօրէն վար կը մխրճին իրենց բերանները լայն բանալով ջուրին հասնելէ առաջ, այս անձոռնի կերպով բռնել ձուկերը, որոնք կարող չըլլալով վերը տեսնել, բոլորովին անտեղեակ են վտանգի մօտենալուն: Ասիկա սովորաբար կը յաջողէր, եւ հոս տարբերութիւն մը նշմարեցի Ֆլորիտայի եւ Քալիֆօրնիոյ թուխ հաւաքուսներուն մէջտեղ: Առաջինը երբ կը մխրճուի այսպէս, չանհերձու թանար, մինչ վերջինը աւելի բարձրէն կ'իջնէ կը սուզի ջուրը եւ շատ անգամ բոլորովին կ'անհրեւութանայ: Հաւաքուսը ջուրէն ելլելէն ետքը անայլալակ կերպով կը թօթիլ փոքրիկ ագին, իբր պարծանքի գործ մը ըրած ըլլալուն համար, որ կը ցուցնէ թռչունին բթամտութիւնը, վասն զի հազիւ հինգ անգամէն բան մը կը բռնէ: Կտուցները դէպի վեր կը բռնուին, ջուրը կը թողուի որ վար վազէ կտուցին ներքեւ գտնուած վիթխարի պարկէն, եւ այն ատեն, եթէ որս մը բռնուած է, հաւաքուսը իր կտուցը վեր կը նետէ եւ այսպէս ձուկը դէպ առաջ կամ դէպի կտուցին ծայրը կը մղուի, ուր յաճախ կը բռնուի քանի մը երկվայրկեան, եւ անկէ կ'իյնայ իբր թէ կողորդին մէջ, որ է՝ շատ փոքր ծակ մը, պարկին ճշմարիտ մէկ խողովակը: Այս վայրկեանին, գուցէ, ծիծաղող ճայ մը (մարթը գուշու) կը կողոպտէ հաւաքուսը: Երբեմն անիկա կը նստի անոր կոնակը, յետոյ զլսուն վրայ, եւ ապուշ թռչունը ընդդիմութիւն չընէր, եւ ճայը իր յաղթական «հոս հաջն կը գոչէ շատ անգամ առաջունէ: Ծիծաղ այն ատեն երբ ձուկը կը նետուի կտուցին ծայրը, եւ դուրս կ'իյնայ անոր մէկ կողմէն, ծիծաղող ճայը յառաջ կը հակի, կը յափշտակէ զանիկա եւ վեր կը բարձրանայ, իրեն ետեւէն ալ արագաթռչ «մարտանաւ» թռչունը կ'իյնայ: Սոյն պարզ եղանակաւ

հաւալուածը կը կողոպտուի յաջորդ թռչուններէ, եւ իր որսացածին առհարիւր փոքր մէկ մասը միայն կուր կու տայ, որով կարելի է մեկնել թէ ինչո՞ւ միշտ անօթի կ'ըլլայ:

ՈՌՈԳՄԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐ Ի ՀՆԴԱՍՏԱՆ (Յ. Յ. Մ.)

Հնդկաստանի այլեւայլ կողմերը օրհնուած են առատ անձրեւներով: Պէնկալի ծոցին հիւսիսային եզերքի գաւառները աշխարհի էն շատ անձրեւ վայելող կողմերէն են: Ուրիշ գաւառներ Գանգէսի, Պրանմալուծրայի, Ինդոսի եւ ուրիշ մեծ ու պզտիկ գետերու եւ անոնց ճիւղերուն միջոցով կրնան ոռոգուիլ: Սակայն զեռ կը մնան անհուն տարածութիւններ, որոնց վարուցանը կախում ունի այլեւայլ եղանակներու մասնաւոր անձրեւներէն, եւ եթէ տարի մը կամ երկուք այս անձրեւները չտեղան, կամ նուազ ըլլան, սով կը պատահի, որպէս լսեցինք քանի մը տարի առաջ: Որպէս զի երկրին բերքերը ոչ թէ բախտի, այլ՝ ըստ կարելւոյն հաւանականութեան սահմանի մէջ ըլլան, պէտք է սոսկման միջոցները բազմապատկել: Այս է կարեւորագոյն խնդիրը, որուն ձեռնարկեց Բրիտանական կառավարութիւնը 1854ին: Այդ թուականէն մինչեւ 1902 շինուած էին Գանգէսի հետ կապակցեալ 1,096 մղոն (2,277 քիլոմետր) երկայնութեամբ ձեռագործ ջրանցքներ, որոնք երկրին այլեւայլ չոր կողմերը 1,605,740 Անգլ. արտավար (649,807 հէքթար, մէկ հէքթարը 10,000 քառակուսի մետր ըլլալով, կամ 7,031,330 քէմէթ, մէկ քէմէթը 1,600 քառ. կանգուն հաշուով) հող պիտի կրնան ոռոգելի ընել: Երկրին ուրիշ ինը նահանգներուն մէջ շինուած ջրանցքներն ալ հետ հաշուելով՝ բոլորին համագումար երկայնութիւնը կը հասնի գրեթէ 5,000 մղոնի (8,046 քիլ.) եւ ոռոգուած երկրին տարածութիւնը շուրջ 10,500,000 արտավար (4,249,000 հէքթար կամ 46,000,000 քէմէթ): Այս տարածութիւնը կը հաւասարի Սըվազի ամբողջ նահանգին, երբ լերանց չլթաները, որ ոռոգելի չեն, դուրս ձգենք հաշուէն: Այս ջրանցքներուն ծախսուած է շուրջ 35 միլիոն Օսմ. ոսկի: Ոմանք խիստ շահաւոր եղած են դրամապէս, տարին 31% տոկոս բերելով ծախսուած դրամին վրայ: Ուրիշներ 15% կը բերեն, եւ քիչեր կան որ ուղղակի շահ չեն արտադրեր, թէեւ անուղղակի անհուն օգուտ ունին երաշտութեան եւ սովի դէմ: Կառավարութիւնը զգացած է սոյն գործին անսահման կարեւորութիւնը, եւ ուստի տարիէ տարի կ'ընդարձակէ ջրանցքներու դրութիւնը, այնպէս որ

ժամանակ պիտի գայ, երբ բոլոր Հնդկաստան ոռոգելի դառնալով՝ պտղաբեր եւ բնակելի պիտի ըլլայ:

Աշխարհի ուրիշ կողմերն ալ, ուր ընդարձակ հողեր կան, որոնք անձրեւներու սակաւութեան պատճառաւ չեն կրնար մշակուիլ, սկսեալ է ջրանցքներու դրութիւնը: Ներկայ տարուան Աւստրալիոյ մէջ (էջ 175) յիշեցինք Նեղոսի վրայ շինուած վիթխարի ջրամբարը: Ասոր նմաններուն ձեռնարկուած է Հիւսիսային Ամերիկայի ապառաժ լեռանց զառիվայրերուն վրայ, ուր շատ գետեր խիստ խոր ձորերու մէջէն անօգուտ կը վազեն կ'անցնին, մինչ ընդարձակ դաշտեր անջուր կը մնան: Այժմ արդէն կան այլեւայլ տեղեր կառուցուած ջրանցքներ ջրամբարներով, եւ որոշուած է անոնց թիւը շարունակաբար աւելցնել: Մինչեւ 1900ի վերջը Միացեալ Նահանգաց մէջ ոռոգելի դարձած հողին տարածութիւնը եղած է 7,500,000 արտավար:

ԾԱՂԿԵԱՅ ԺԱՄԱՅՈՅՑ ՄԸ

Վիթխարի ծաղկեայ ժամացոյցը, զոր պիտի կաբենան տեսնել 1904ին Ամերիկա Մէյնթ Լուիսի Արուեստահանդէսն այցելողները, գեղեցիկ ծաղիկներով եւ բազմագոյն մեքենական կազմածովը տեսնելու ունեցող բոյսերու ներքեւ բոլորովին ծածկուած ամենամեծ ժամանակացոյցն է, որուն նմանը երբեք չի ունեւծ չէ ցարդ: Ծաղկեայ ժամացոյցը այցելուին պիտի երեւնայ իբրեւ ճիշտ հաւաքածոյ մը ծաղիկներու աշխարհէն: Վիթխարի սկաւառակը 100 ոտք տրամագիծ ունի, իսկ վայրկեան ցուցնող սլաքը 50 ոտք երկայնութիւն, եւ 5 ոտք կը շարժի ամէն մէկ շարժումին: Ամբողջ կազմածը այնպէս ծածկուած է ծաղիկներու ներքեւ, որ բոլորովին տեսնանելի են մեքենաները, ժամ ցուցնող թուանշանները 15 ոտք երկայն են եւ չինուած են պայծառ գոյնով տերեւ ունեցող բոյսերէ, որոնք խիստ առ խիտ կը բուսնին եւ կրնան յօտուիլ պարտիզպանին մկրատով եւ համաչափ պահուիլ առանց բոյսին աճման արգելք ըլլալու երկիւղի: Թուանշանները շրջապատող շրջանակի մը մէջ 12 ուրոյն բոյսերու հաւաքածոներ կան: Իւրաքանչիւր հաւաքածոյ 25 ոտք երկայն եւ 12 ոտք լայն է: Բնութիւնը այնպէս տնօրինած է որ այս բոյսերէն իւրաքանչիւրը ծաղիկ բանայ ցերեկուան այսինչ ժամուն, եւ ծաղկեայ մեծ ժամացոյցը կը ցուցնէ թէ Բնութեան օրէնքները ինչպէս այնքան ճիշդ են որքան մեքենական օրէնքները, զորոնք գտած են մարդիկ: Երբ մեծ ծաղկեայ ժամացոյցին սլաքները կը հասնին այսինչ ժամուն,

այդ ժամուն հետեւը գտնուած մեծ բուրաստանին ծաղիկները կը սկսին բանալ իրենց կոկոնները եւ բուրել բոյսին յատուկ անուշահոտութիւնը :

ԱՅԼԵԻԱՅԼԻՔ

Տր. Ճ. Չ. Գալանա, Օհայոյարնակ Սինսինաթիցի ատամնաբոյժը, գործողութեան կերպ մը գտած է, որով կ'ըսէ թէ կատարելագործած է ամէն տեսակ կաշիներ Բ ճառագայթներու միջոցաւ տասնէ մինչեւ տասնըհինգ վայրկեանի մէջ խաղախորդելու հնարքը : Այս մեթոտով խաղախորդուած կաշիները այնպէս կատարեալ վիճակի մէջ կ'երեւան որպէս այն կաշիները, որոնք կը խաղախորդուին խաղախորդարաններու մէջ աւելի երկար եւ աւելի մեծածախս մեթոտներով, որոնք կը գործածուին անյիշատակ ժամանակէ հետէ :

— Մօտերս հնարուած է ձգախիժէ ինքնագործ գօտի մը, որ իր տափակ վիճակին մէջ կը պարունակէ քիմիական նիւթ մը : Կը կապուի նաւորդին մարմնին շուրջը : Երբ նաւաբեկութիւն կամ ուրիշ արկած մը պատահի, զանիկա կրող նաւորդը պէտք է որ ջուրը նետուի : Կափարիչներն իրենք իրենցմէ կը բացուին եւ քնիկ մը ջուր կը մտնէ գօտիին մէջ : Այս ջուրը հալելով քիմիական նիւթին (որ հաւանօրէն քալսիում քարպիտ է), կը ձեւանայ կաղ մը, որով կ'ուռի գօտին եւ կը ծառայէ իրրեւ կեանք ազատելու կանոնաւոր անուր :

— Ապրուածիի Դուքսը, որ ամէն ուրիշներէ աւելի ճշայրագոյն Հիւսիս » գացած է, մօտերս Հոմի մէջ պարզեց իր հնարած զգեստը իր դէպ ի բեւեռ յաջորդ ուղեւորութեան համար : Փոխանակ ծանր բրդեղէններու եւ մուշտակներու, պատրաստած է մետաքս կերպաներ բաղի աղուամազով պատուած, եւ ամէն մէկ զգեստի մէջ բարակ պղինձ թելէ հիւսուածք մը կայ ասպետստով ծածկուած, որ կրնայ տաքցուիլ ելեկտրական բախտով մը : Նման կերպով կը տաքցուին կօշիկներ, ձեռնոցներ, բախիրներ եւ վերմակներ :

— Լորտ Բէլլին, Թայլի խմբագրին ուղղած մէկ նամակին մէջ ակնարկելով իրեն ըրած դիտողութիւններուն, ըսած է. «Կ'ուզէի ցուցնել թէ մինչ հիւլէներու դիպուածական խմբում» ասացուածը անպատշաճ բացատրութիւն մը չէ բրեւեղներու ձեւակերպութեան մէջ, բոլորովին անտեղի է նկատմամբ գոյութեան զալուէ կամ աւելուէ եւ կամ շարունակելուն հիւլէական այն բաղադրութիւններուն, որ կը ներկայանան ապրող իրերու մարմիններուն մէջ :»

— Աշխարհիս միակ օրական լրագիրը, որ կը

պարունակէ անթել հեռագրով ընդունուած լուրեր, առաջին անգամ ըլլալով հրատարակուեցաւ Ավալոնի մէջ (Սանթա Գալիա կղզի, Բալիֆորնիոյ ծովեզերքին մօտ) : Ասիկա նոր բան մըն է լրագրութեան պատմութեան մէջ եւ կը խոստանայ սկիզբ մը ըլլալ մեկուսացած տեղերու մէջ լուրեր հաղորդելու թուականի մը : Այս մանուկ լրագրին անունն է Անթել, վայելչապէս, այն մեթոտին համար որով կ'ընդունի եռուզեռ աշխարհի լուրերը : Ավալոնի տեղական լուրերուն վրայ կ'աւելցնէ նաեւ համառօտութիւն մը տեղական եւ ընդհանուր լուրերուն, որ կ'երեւան միեւնոյն ժամանակ Լոս Անջելէս Թայլի մէջ, այսպէս կղզիին բնակիչներուն տալով ճոխ քաղուած մը աշխարհի բոլոր նշանաւոր լուրերուն, Լոս Անջելէսի առաւօտեան թերթը բերող շոգենաւին ժամանումէն ժամեր տուալ :

Վ Է Պ

ԼԱԽԼՆ ՔԵՄՊԸԼԻ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

2. Իր դասն ու մօթը

Ազատ եկեղեցիին ժողովուրդը կը պարծէր իր աւանդատունով, վասն զի Պետական Եկեղեցին չունէր բնաւ, նաեւ վասն զի բանաւորապէս փոքրագոյնը կը համարուէր Սկովտիոյ մէջ : Երբ պաշտօնեան, որ հինգ ոտք տատնումէկ մատնաչափ բարձր էր եւ եկեղեցականը, որ երեք մատնաչափ աւելի էր, գործի համար ժողովուրդին վայելուէ հասակով ու կերպարանքով դպրապետին հետ, պարապ տեղ չէր մնար սենեակին մէջ եւ եկեղեցիի դռնէն ոտէկ պատգամաւոր ընտրութեամբ զատել պէտք կ'ըլլար : «Ելէք, եղբայր Արչի, աւանդատունը » կ'ըսէր Պըրնալէ Տըմթոնթիի ամէնէն կարճահասակ մարդուն, «եւ Պատուելիին ըսէք որ չմօռնայ Հրեաները : Դուք կրնաք դիւրաւ երթալ հօն, բայց ինձի դժուար է դռնէն անցնիլ Պատիկ աղուոր սենեակ է ան, բայց եթէ երեք հոգի մէկ տեղ կայնին հօն, ա'լ ուրիշ տեղ չ'մնար :»

Ութ ոտք լայնք եւ ութ ոտք երկայնք ունէր կը բաղկանար մեծ մասամբ երկու գոռոն եւ կրակարանէ մը : Անոր գլխաւոր փայլն էր Տր. Չամբըրսի մէկ կենդանադիրը, որու երեսը ճրագի աղօտ լոյսին մէջ եկեղեցւոյ արտօնագրի մը տալաւորութիւնը կը դործէր եւ տաքնական գործողութիւններուն պատմական հանգամանք կ'ընծայէր : Կրակարանին երկու կողմի դարանները եկեղեցւոյ դիրքերը կը պարունակէին, որոնց մէջ պատկառելի շատ Սկովտացիներու կենսագրութիւններ կային եւ որոնք երբեք թեթեւութեամբ կամ անտարբերութեամբ

ձեռք չէին առնուեր : Սենեակին այն մասին մէջ , ուր ոչ կրակարան կար եւ ոչ դուռ , պատին կըցուած էր նեղ տախտակ մը , որու վրայ նստելու պատիւը տասներկու սարկաւազները կը վայելէին , որոնք ամիսն անգամ մը ժողով կը գումարէին չարքաշ ժողովրդին համեստ եւ զիւցազնական զոհողութիւններով քարոզչին թոշակն աւելցնելու եւ ձմրան մէջ եկեղեցւոյ տանիքին քարէ տախտակները պահպանելու նպատակով : Երբ ուրիշ գործ չունենային , կը խօսէին ջերմոցին վրայ որ իրենց հետ «1843ին ելաւ» Պետական Եկեղեցիէն , եւ որ իր լաւագոյն վիճակին մէջ սառուցման կէտէն միայն մէկ աստիճան վեր կը հանէր ձմեռը սենեակին բարեխառնութեան աստիճանը : Ատենականները բազմեցնելը արուեստի գործ էր եւ կրնար ի զուրմ հանուիլ միմիայն իրարու վրայ նստեցնելով փոքրահասակները եւ բարձրահասակները բաւական խնամեալ հաշիւներով եւ բացարձակապէս դուռն թողով յաղթահասակ Մընքըրը , որու ձայնը ժողովարարութեան վրայ առաջարկներ կը տեղար անդհագային շեշտերով : Տասներկուքին մէջ ամէնէն վերջը եկողը միշտ Նէտըրթըն էր , եւ մինչեւ որ ան չտեղաւորուէր ապահով , ոչինչ կարելի էր ընել : Նստարանին ծայրը միայն վեց մատ տեղ կը պահուէր անոր , եւ ան լման նըստող էր : Բայց հնարը գտած էր կողմնակի նստելու եւ իր սրունքը հակառակ պատին դէմ հաստատելու , որով թէ' ինք եւ թէ' ամբողջ ատենը իրենց տեղը հաստատ կը պահուէին ճնշուած զօպանակի մը սկզբունքով : Երբ այս գործողութիւնը լրանար , Պըրնպրէ կ'ըսէր ատենին ճիշտ մէջտեղը ողորմելի սեղանի մը առջեւ եղէգէ ամբողջ մը վրայ բազմած քարոզչին (ապրուստը քիչ էր եւ քարոզչիները երբեք չէին գիրնար մինչեւ որ մեկնէին) , «Հիմա հանգիստ տեղաւորուած ենք , տէր ատենապետ , եւ կրնաք ժողովը բանալ երբ որ ուզէք » :

Որովհետեւ միայն վեց ատենականներ կային , կրնային անոնք փառաւորապէս բազմիլ եւ միանգամայն պարապ տեղ թողուլ այնպիսիներու համար , որոնք կու գային իրենց մեղքերը խոստովանիլ եւ արձակում ընդունիլ , կամ քննուիլ որ Հաղորդութիւն առնէին : Բարմիքը սովոր էր ըսել թէ այսպիսի ժողովի նիստեր չառ կ'ազդէին իր երեւակայութեան եւ կրնային Ռէմպրանթեան նկարի մը արժանի սենեակի մը ներքնակողմը հայթայթել : Սեղանին մէկ կողմը այն մարդիկը կը նստէին , որոնք գաւառին բարեպաշտութեան ներկայացուցիչն էին եւ հոգեւոր կեանքի մէջ ամէնէն զարգացածները

կը կարծուէին . միւս կողմը՝ դեռատի աղջիկ մը առանձին , որ հոգեւոր այս ահաւոր ատենին սարսափով ձեռքին մէջ կը գալարէր իր թաշկինակը եւ սրտին խորերէն կը բաղձար որ երէց մը չուղղէր կարճ Բրիստոնէականին սա հարցումը , «Ի՞նչ է իրական կոչումը » : Նոյն միջոցին պըգտիկ ճրագն ալ , որ ձեղունէն կախուած էր եւ մեղմով կ'օրուէր ամէն կողմէ աղատօրէն մուտ գըտնող հովին , շարժուն լոյս մը կը սփռէր աղջկան թարմ եւ արտասուալից դէմքին եւ ատենականներուն կարծր ու կնճռոտ երեսներուն վրայ , որոնք խորին լրջութիւն մը առած էին , թէպէտ ոչ առանց դորովի եւ խանդաղատանքի : Անոնք պարզ գործաւորներ էին : Բայց ոչ ոք անգամ կ'ընտրուէր այն ատենին առանց բարեպաշտութեան դրաւականներ տօւած ըլլալու : Եւ հոգիներու հսկողի վայել ընթացք կը ցուցնէին :

Փոքրիկ Սանտորիոնը իր մէջ ունէր Հելլէնի դպրոցը , որու կանոնն էր ողորմութիւն եւ Բարբին էր Պըրնպրէ : Ունէր նաեւ Սամայիի դպրոցը , որու կանոնն էր անդրդուելի արդարութիւն եւ Բարբին էր Լալայըն Բէմպըլ : Պըրնպրէ բարեսիրտ մարդ էր հայրական դրոշմով , եւ «դեռատի հաղորդականներու» հետ վարուելու հանձարն ունէր :

«Ճէսի , զաւակս , չառ ուրախ ենք որ դուն եւ կեղեցւոյ անգամ պիտի ըլլաս : Դաստառուն դեռ անցեալ շաբթու ըսաւ թէ դպրոցին մէջ չառ յաջող ես եւ Աստուածաշունչը ծայրէ ծայր սորվեր ես : Դիւրին չէ քեզի-պէսներու հարցում ընել , բայց կը յիշես Արրահամը , չէ՞ » : «Այո » պատասխանեց Ճէսի , բոլոր ուշադրութիւնը տալով , թէպէտ առանց վեր նայիլ համարձակելու :

«Ի՞նչ էր անոր կնոջ անունը » : «Սառա , եւ իրենց որդին Իսահակ էր » : «Ծիտակ է : Ի՞նչ դիտես Իսահակի կնոջ վրայ » : «Իսահակ Ռեբեկայի հետ ամուսնացաւ , եւ երկու զաւակ ունեցան , Յակոբ եւ Եսաւ » : Աղջիկը ամչկոտութեամբ եւ վախով նայեցաւ պարկեշտ հարցաքննիչին եւ սկսաւ հանդարտիլ :

«Օրիորդը շիտակ պատասխանեց , բայց կարելի չէ՞ որ Յակոբի որդիներուն անուններն ալ ըսէ մեզի : Թերեւս օրինաւոր չէ ասանկ դժուար հարցում մը ընել » : թէպէտ միեւնոյն ժամանակ օրիորդին համար քննութեան փորձ մըն էր այս :

Երբ Ճէսի Բենիամինի անուան հասաւ , Պըրնպրէ չկրցաւ ինքզինք բռնել եւ ըսաւ , «Եղբայրներ , օգուտ չունի միայն Աստուածաշունչին նկատմամբ քննել Ճէսին : Նայինք Բրիստոնէականին մէջ ի՞նչպէս է : Դուն ան աղջիկը չես , որ սկիզ-

բէն մինչեւ վերջը բոլոր հարցումներուն պատասխանեց՝ երկու սխալ միայն ընելով։»

Այո, ան էր եւ հրաւիրեց հարցումներ ընել իրեն, քանզի ձէսի մոռցած էր Պատուելին եւ բոլոր ատեանը։

«Ժողովս պիտի ուզէ իմանալ թէ Վինչ է Տէրունական Ընթրիքը։» ձէսի պատասխանեց յաջողապէս։ «Շատ լաւ, շատ լաւ։ Օր. ձէսի, զաւակս, ըսէ մեզի թէ ի՞նչ է արժանապէս մասնակցելու պայմանը։»

Ձէսի ուրիշ յաղթանակ մը տարաւ եւ այլեւս ամէն հարցման պատրաստ էր։ «Սուրբ Դիրքը լաւ սորված էք, օրիորդ։ Պէտք է որ անոր հաւատարիմ ըլլաք ձեր կեանքին մէջ եւ չմոռնաք թէ Քրիստոս է լաւ ուսուցիչ մը։» «Պիտի աշխատիմ բոլոր կարողութիւնովս,» ըսաւ ձէսի եւ յայտնեց թէ Պրնպրէ հայրաբար վարուեցաւ իր հետ եւ թէ անոր շնորհիւ ինք ճշմարտ սոսկում չզգաց։ «Բայց հարցաքննութիւնը լմնցած չէր։ Դժուարադոյն մասը նոր պիտի սկսէր։»

Լախլըն սկսաւ ուր վերջացուցած էր Պրնպրէ եւ շուտով նեղը ձգեց օրիորդը։ «Քանի՞ տարեկան էք։» «Սը. Մարտինոսի տօնին տասնըութ պիտի ըլլամ։» «Ինչո՞ւ կ'ուզէք Հաղորդութեան անդամ ըլլալ։» «Մայրս ըսաւ որ ըլլալու ժամանակս եկած է,» պատասխանեց ձէսի անկիւնի մարդուն նայելով։ Աչքերը լեցուն էին արցունքներով որ կը սպառնային դուրս պոռթկալ։

«Կարելի է պիտի ուզէք ժողովիս պատմել թէ Օրէնքին հետ ի՞նչպէս էք եւ ո՞րչափ ժամանակ դռնուած էք Սինա լեռը։» «Ձեմ գիտեր ի՞նչ կը հարցնէք։ Ես ընաւ Տրըմթոնթիի դուրս ելած չեմ,» ըսաւ ձէսի եւ սկսաւ սաստիկ լալ։

«Ձեմ կարծեր, տէր ատենապետ, թէ ասանկ հարցումներ ընելու ենք,» ըսաւ Պրնպրէ, որ պըղտիկի մը չիթութիւնը չէր ուզեր տեսնել։ «Նաեւ չեմ կրնար յիշել թէ ասոնք կը դռնուին Աւետարանին մէջ։ Ահա պատուիրան մը կայ, զոր ձէսի լաւ կը պահէ, ես կը վկայեմ։ Հինգերորդ պատուիրանն ըսել կ'ուզեմ, վասն զի ձէսիէ աւելի բարի զաւակ չկայ Տրըմթոնթիի մէջ։ Ես կ'առաջարկեմ որ ան ընդունուի։ Մի լար, աղջիկս, շատ լաւ պատասխանեցիր, եւ ժողովս իրօք դո՛ւ է ձեր քննութեանն։»

Երբ ձէսի միթարուած մեկնեցաւ, «Պատ. ձանի դրութիւնով ուզեցի փորձել օրիորդը,» ըսաւ Լախլըն իրեւ բացատրութիւն, «եւ լաւ դրութիւն է ան. այո, շատ լաւ։ Կարելի է, չէք գիտեր դուք, Պատ. ատենապետ,» յարեց շատ-

գէտի մը պէս խիստ ակնարկ մը ձգելով պաշտօնէին վրայ, վասն զի իրենց վէճի ձմեռն էր այն։

Ոչ, չէր գիտեր։ Ոչ ալ միւս ժողովականները գիտէին՝ պարզ Սկովտացիներ ըլլալով, բացի Տոնըլտ Մէնգիսէ, որ ներքուստ Սատանային հետ կը մաքառէր։

Լախլըն սկսաւ այն դրութիւնը բացատրել սապէս. «Պատ. ձան երեք ժամ քարոզեց Օխինտէրոնի ծոմին օրը կոտրած ոսկորներու վրայ եւ այն առիթով քիչեր մասնակցեցան Հաղորդութեան սեղանին։ Կոտրած ոսկորներու խնդիրը ազուր խնդիր է։ Յետոյ կու գայ տարակոյսներու խնդիրը։ Բայց աւելի խորունկ խնդիր մը կայ դեռ,» շարունակեց հետզհետէ տաքնալով, «այո, աւելի խորունկ, եւ ես անիկա իմացայ երբ Հիւսիս գացած էի ոչխարներուն համար։ Բնաւ պիտի չմոռնամ թէ ան օրը ձէնէթ Մաքֆըրլէյնի հետ էի։ Դիտելի թէ ինքզինք Քրիստոնեայ կը համարէր, եւ ես պիտի քննէի զինքը։ Բայց իմ դործս չէր աս։ Կը վալէր որ ան կ'ընէր քննէր զիս։»

Խոր լռութիւն տիրեց ժողովին մէջ։ «Ձէնէթ, շատ տարակոյս ունեցած ես,» հարցուցի. «Տարակոյս, տարակոյսն ալ խնդիր է. մոլորումներ ունեցած եմ եւ անգամ մը լման վեց ամիս։» Այսպէս հասկցայ որ ինծիմէ ալ անդին անցած էր, ինչու որ ես չեմ համարձակիր մոլորումի խօսքեր ընել։»

Երկու վայրկեան հտքը պաշտօնեան վերջին օրհնութիւնը տուաւ եւ ոչ ոք ոեւէ դիտողութիւն չուր։ Ժողովականներուն այնպէս երեւցաւ թէ Լախլըն խստիւ կը վարուի դեռապանքներու եւ մոլորածներու հետ։ Բայց իրիկուն մը իմացան թէ գէթ երբեք աշուտութիւն չըներ։ Պրնպրէ յետոյ ըսաւ թէ «Լախլըն դռնէն մոտոզ ուրուականի մը կը նմանէր,» բայց լռիկ կը նստէր շուքին մէջ եւ մինչեւ վերջը ոչ ոք գիտեց անոր գէտին տըրութիւնը։

«Եթէ ատ է բոլոր դործը, Պատ. ատենապետ,» ըսաւ ան օր մը. «եւ խնդիր մը կը բերեմ ժողովիս եւ կը խնդրեմ որ պարտաւ պատշաճ տնօրինուի։ Ինծի յայտնի է թէ այս եկեղեցիին անդամութիւններէն մէկը իր տունը ձգած եւ հեռու երկիր դացած է։ Օգուտ պիտի չունենայ զանիկա հրաւիրել որ ժողովիս ներկայանայ, ինչու որ ա' ընաւ պիտի չերեւնայ այս թեմին մէջ, կ'առաջարկեմ անոր անունը ջնջել անդամներու ցանկէն։ Անունն է,» ըսաւ Լախլըն խեղդուկ ձայնով, բայց անմիջապէս ինքզինքը զսպելով, «անունն է Ֆլորա Քէմպլը։»

Քարմիքը ինձի խոստովանեցաւ թէ ինք համար կարեցաւ եւ թէ Լախլընի մոխրագոյն դէմքը ահաւոր հրապոյր մը առաւ իր աչքին : Պըրնպրէ էր որ կրցաւ խօսք գտնել ամէնէն առաջ եւ ցոյց տուաւ այն իրիկուն սրտի այն վառիւկ ազնուութիւնը , որ կրնայ ծածկուած ըլլալ արտաքին պարզ կերպարանքի մը տակ :

«Տէր ատենապետ , մեր եղբօրը պատահածը սոսկալի աղէտ մ'է , եւ ինձի անանկ կու գայ թէ բաւ իսկ իմ զուակս կորսուած է , ինչու որ անկէ աւելի սիրուն օրիորդ մը մտած չէ մեր եկեղեցիին դռնէն : Մեզմէ ոչ մէկը կ'ուզէ գիտնալ թէ ինչ պատահած է կամ ո՛ր գացած է օրիորդը : Մեր բերաններէն խօսք մը պիտի չելլէ ատ մասին , իր հայրը մահկանացու մարդէ մը սպասուածէն աւելին ըրած է անոր : Եւ հիմա գանք մեր պարտականութեան : Այս ժողովը սովորութիւն չունի հօտին ունէ մէկ անգամը մէկ հարուածով կտրել նետելու , եւ չուզեր Ֆլորա Քէմպլիի նկատմամբ ատանկ տնօրինութիւն մը ընել : Տէր ատենապետ , ես կ'առաջարկեմ այս խնդիրը անոր հօրը եւ ձեզի յանձնել , եւ մեր սիրելի եղբայրը թող վատահ ըլլայ թէ Ֆլորայի անունը եւ իր անունը ամէն առաւել եւ իրիկուն մեր աղօթքներուն մէջ պիտի յիշուին մինչեւ որ ոչխարներուն Բարի Հովիւը տուն վերադարձնէ մոլորածը » :

Պըրնպրէ լսեց եւ ապա արտասուալից ձայնով — մարդիկ չեն լար Տրեմթոնթի մէջ — ըսաւ , «Տէրոջը քովը ողորմութիւն կայ . ու անոր քովը շատ իրկութիւն կայ » :

Պաշտօնեան ծերունիին թեւը մտնելով տարաւ զայն երիցատուն եւ կրակարանին քով խոշոր աթոռի մը վրայ նստեցնելով ըսաւ , «Փառք Աստուծոյ , որ հիմա բարեկամ ենք իրարու , Լախլըն , ինձի պատմեցէք եղելութիւնը իրեւ ձեր որդիին եւ Ֆլորայի եղբօրը » : Հայրը զոգոջուն ձեռքով նամակ մը հանեց ներքին գրպանէ մը , եւ ահա ինչ որ Քարմիքը կարդաց ճրագին լուսով .

«Սիրելի հայր ,

«Երբ այս նամակս ձեռքդ հասնի , ես Լոնտոն հասած պիտի ըլլամ եւ անարժան քու տունդ մտնելու : Ինձի դէմ բարկութիւնդ թող չտեւէ միշտ , եւ ջանա ներել ինձի , քանզի այլեւս նեղութիւն պիտի չկրես իմ պարելուս կամ հաղուելուս շքուելուս համար : Մի խորհիր թէ ես քեզ կը մեղադրեմ , ոչ . դուն ինձի բարի հայրութիւնը բիրտ եւ ըսիր ինչ որ ուղիղ կը համարէիր : Սակայն էրիկ մարդու համար դիւրին չէ աղջկան մը վիճակն հասկնալ : Ոհ , եթէ մայրս ողջ ըլլար , ան

պիտի հասկնար վիճակս , եւ ես քեզ պիտի չբարկացնէի : Մոռցիր խեղճ Ֆլորայի յիմարութիւնները : Բայց դուն չպիտի մոռնաս զայն եւ , կարելի է , տակաւին պիտի աղօթես անոր համար : Կոնկենիներու հոգ տար իմ սիրոյս համար եւ կաթ տուր գոնուկին , որու իմ անունս դրիր : Ա՛լ քեզ պիտի չտեսնեմ ես թէ՛ այս աշխարհիս թէ՛ միւսին մէջ , ոչ ալ մայրիկս . . . (հոս նամակը շատ աւելուած էր) : Երբ կը մտածեմ թէ այսուհետեւ պիտի չգտնուի մէկը որ քեզի հոգ տանի եւ ձմրան գիշերները քեզի համար վառ պահէ կրակը , կ'ուզեմ ելլել ու քու քովդ գալ : Բայց ա՛լ անցած է ժամանակը , անցած : Ոհ , քու վրադ ինչ նախատինք բերի հովտին մէջ : Անարժան դուստրդ

ՖԼՈՐԱ ՔԵՄՊԸԼ

«Այս սաստիկ ցաւ է , Լախլըն , եւ ես չեմ կրնար մինչեւ անգամ երեւակայել թէ ո՛րչափ կը տառապիս դուն : Բայց մի վնասիր , քանզի գէշ աղջկան նամակ չէ այս : Թերեւս անհամբեր էր ու մոլորեցաւ : Բայց Ֆլորա սրտով բարի է եւ դուն խորհելու չես թէ ան յաւիտեան կորսուած է » :

Լախլըն հառաչեց եւ այս իր առաջին հառաչն էր : Ապա դողդալով ոտքի ելաւ եւ ըսաւ , «Դուք շատ աղնիւ էք , Պատ . Քարմիքը , նմանապէս Պըրնպրէ , եւ ես ամէնէն ալ շնորհակալ եմ , բայց դուք չէք հասկնար , ոհ , ոչ . դուք չէք հասկնար » : Ապա աթոռ մը բռնելով իրեւ նեցուկ՝ պաշտօնէին նայեցաւ եւ յարեց , «Ան գնաց եւ ա՛լ դալիք չունի : Դուք չէք ուզեր անոր անունը եկեղեցիին տոմարէն հանել . էհ , չեմ խառնուիր այն տոմարին : Սակայն ես ջնջեցի անոր անունը իմ Աստուածաշունչէս , ուր անոր մօրը անունը եւ իմ գրուած են : Գարշուրթիւն ըրաւ Իսրայէլի մէջ եւ Եկեղեցւոյ Խորհրդականի մը տան մէջ եւ ա՛լ . . . ա՛լ . . . աղջիկ չունիմ : Սակայն կը սիրէի զինքը , ան չգիտցաւ թէ ինչպէս կը սիրէի զինքը , վասն զի իր աչքերը իր մայրը կը յիշեցնէին ինձի » :

Պատուելին Լախլընի հետ քալեց մինչեւ ստորոտն այն բլուրին , որու վրայ կը գտնուէր անոր անակը , եւ ձեռքի սեղմումով իրարու լուիկ հրաժեշտ տալէ ետեւ լուսնի լուսով նայեցաւ ծերունիին ետեւէն մինչեւ որ բոլորովին աներեւոյթ եղաւ՝ այն լքուած տունը մտնելով , ուր վառարանին կրակը մարած էր եւ ուր ոչ սէր եւ ոչ յոյս կը սպասէին սրտաբեկ մարդուն :

Երկաթուղին մինչեւ Տրեմթոնթի չէր դար , եւ մոլոններով անտառներ կը բաժնէին մեզ Սկովտիոյ ստորագաւառներէն : Ուստի մեր բարքերը նախորդ սերնդեան դրոշմը կը պահէին : Բաց ի պաշ-

տօնեայէն վեց Խորհրդականներ տեղեակ էին Ֆլորա Բէմպլիի ողբերգութեան եւ երբեք իրենց բերանը չէին բանար : Տիկին Մաքֆէտերն , որ մեր լրագիրն էր եւ իր պարտականութիւնը քաջ գիտէր , չջանաց այս դադոնիքին խորը թափանցել : Հովանի բոլոր մարդիկը Լախլընի կարեկից էին , եւ ոչ ոք կը փորձէր նոյն իսկ աչքով բան հարցնել անոր , երբ եկեղեցիին մէջ նստէր իր տեղը կամ շաքաթ օրեր կէսօրէ ետեւ գիւղի խանութին իջնէր շաքաթական իր պաշարը դնել : Լոնտօնացեակ բարեկամներ խնայել կը համարէին զիս այսպիսի տեղ մը այսքան սիրելու եւ բնակութիւն հաստատելու համար : Բայց ես անոնց կը հարցնէի թէ արդեօք կարո՞ղ էին այսքան կատարեալ բարեկրթութիւն դնել Պէլկրափիոյ (Լոնտօն) մէջ , եւ կը պապանձէին : Տրամթոխթիցի եղբայրներս արդարեւ անշնորհ շարժումով պիտի ունենային Լոնտօնի ընդունելութեան սրահներու մէջ : Բայց բոլոր իմ պատշտներուս եւ թափառումներուս մէջ տեսած չեմ երբեք այրեր ու կիներ անոնցմէ աւելի ճշմարտապէս քաղաքավար եւ աւելի փափկասիրտ :

«Սիրտս շատ կը ցաւի երբ զանիկա կը տեսնեմ ,» ըսաւ ինծի օր մը տիկին Մաքֆէտերն , «այնքան զխիկը ծուռ եւ կերպարանքը անխնամ , ինք որ այնքան կոկիկ էր եւ արի ու համարձակ : Մաղբըրը մէկ ամսուան մէջ ճերմկեցան եւ ինք հազուադէպ մէջ կորսուած է հալուած ըլլալէն : Բայց որչափ քիչ խօսուի , այնչափ լաւ կ'ըլլայ : Շիտակ չէ ուրիշի ցաւին հետաքրքրուիլ եւ սոսկալի մեղք է գէշ խօսիլ օրիորդի մը վրայ : Յուսանք որ Ֆլորա քիչ առեւնէն հո գտնայ , ինչու որ եթէ չգտնայ , Լախլըն պիտի չկրնայ երկար առեն զիմանալ , Բոն մը չըսեր ան , եւ ես զինք կը յարգեմ ատոր համար : Բայց ամէն մարդ կրնայ տեսնել որ անոր սիրտը մաշելու վրայ է :»

Մենք անճարակ մնացինք մինչեւ որ օր մը Մարկէթ Հօ Լախլընի պատահեցաւ խանութին մէջ եւ մէկ ակնարկով հասկցաւ անոր ցաւը : Տիկինը Հուլիանի Նո գնաց մեծ տիրութեամբ : «Ցաւազին բան էր ծերուկը դիտել , երբ դողդաւցող ձեռքով կը ժողկեր իր գնած մանր մուկն բաները եւ ինծի օղին վրայ կը խօսէր , մինչ իր աչքերը բոլոր ժամանակը կ'ըսէին 'Ֆլորա , Ֆլորա'» :

«Ո՛ր է կը կարծես չարը , Մարկէթ :» «Ոչ մէկուն պէտք է զիտնալ տոկիկա , Ուիլեմ , եւ դուն այդ կերպով խօսելու չես , ինչու որ անոր ինչ ալ եղած ըլլայ , Լախլընի եւ Աստուծոյ միջոց սիրելի է ան : Ես պարտաւոր եմ Լախլընի այցելութիւն մը տալ , ինչու որ կը մտածեմ թէ մեր Հայրը մեզ

պիտի չմիտարէր առանց սպասելու որ մենք ալ մեր ընկերները միտարենք :»

Մարկէթ , երբ Լախլընի անակնի մօտերը եկաւ , Ֆլորայի տունկերը տեսաւ արեւին մէջ զրուած , նաեւ հայրը՝ որ ծունկի վրայ եկած կը ջրէր զանոնք : Տունկերէն մին չորնալու վրայ էր եւ ծերուկն իր շալը անոր հովանի ըրած : Երբ Լախլըն յանկարծ տեսաւ իր այցելուն , շուարեցաւ նախ , բայց անմիջապէս փութաց անոյ խօսքերով ներս առաջնորդել զայն : «Շատ աղնիւ էք , տիկին , որ ծերուկի մը տունը կ'այցելէք , եւ ինչ տաք օր է աս : Դուք ոգելից ըմպելի չէք սիրեր , բայց ես շատ վարպետ եմ թէյ եփելու մէջ :»

Մարկէթ ուրիշ կիներու պէս չէր : Անմիջապէս խօսիլ սկսաւ : «Եղբայր Բէմպլի , կը հաւատաք անշուշտ որ Աստուծոյ սիրոյն համար եկած եմ , նաեւ անոր համար որ երկուքնիս ալ կսկիծ ունինք : Ես որդի մը ունէի եւ դնաց , դուք՝ աղջիկ մը եւ դնաց : Ես գիտեմ ո՛ր է ձորճս , եւ զո՛հ եմ : Մեծ կասկած ունիմ որ ձեր վիշաք իմինէս աւելի խոր է :»

«Երանի թէ եկեղեցւոյ բակին մէջ թաղուած ըլլար ան , բայց չեմ ուզեր անոր վրայ խօսիլ : Ան ինծի բան մը չէ ա՛լ , Նայէ , քեզի ցուցնեմ ինչ ըրի , ինչու որ սեւ արատ մը բերաւ իր անուան վրայ :» Բացաւ Աստուածաշունչը , եւ անա տեսնուեցաւ թէ Ֆլորայի անունը քնջուած էր երեւրուն ձեռքով քաշուած գիծերով : Սակայն միշտը այնպէս վազած էր որպէս թէ արցունքով խառնուած ըլլար :

Մարկէթի սիրտը այրեցաւ ի տես ասոր : Թերեւս չկրցաւ Լախլընի այս խստութեան համար մեղմացուցիչ պարագաներ դնել անոր ժառանգական հակումներուն եւ աստուածաբանական մասնաւոր տեսութիւններուն մէջ :

«Այդպէս ըրած էք եւ կ'ըլլէք ալ կնոջ մը ցուցնել ձեր ըրածը : Ո՛հ , դուք ծերունի մ'էք եւ դառն վշտի մէջ : Բայց ես կ'ըսեմ թէ դուք Աստուծոյ առջեւ աւելի յանցաւոր էք : Այս զարնան լման քսան տարեկան կ'ըլլայ , եւ իր մայրը մեռած է : Կին մը չկար անոր վրայ հսկող եւ ան հեռացաւ փառախէն , ու բոլոր ձեր ըրածն է անոր անունը քնջել ձեր Աստուածաշնչին մէջէն : Վա՛յ ինծի , թէ որ մեր Հայրն ալ մեր անունները հանէր կենաց Գիրքէն , երբ մենք իր տունէն կը հեռանանք : Սակայն Անիկա իր միածին Որդին զրկեց՝ մեզ փնտռելու համար եւ ինչ տառապանքներ կրեց ան : Կը համարձակիմ ըսել թէ մէկը պիտի չձգէր որ ոչխար մը երթայ կոր-

սուրի այնպէս ինչպէս դուք ձգած էք ձեր հարազատ զաւակը : Դուք Փարիսեցի Սիմոնէն աւելի գէշ էք, ինչու որ Մարիամ անոր աղղակաւն չէր : Խեղճ Ֆլորա, որ այսպիսի հայր մը ունիք» :

«Ո՛վ կ'ըսէ ձեզի որ ես Փարիսեցի եմ», պուռաց Լախլըն ամբողջ մարմնովը դողդղալով եւ Մարկէթի թեւէն բռնելով :

«Ներեցէք, ներեցէք, Լախլըն : Մօլորեալ օրիորդին վրայ մտածելովս չեղեցայ նպատակէս : Ես չեկայ ձեզ յանդիմանել» :

Սակայն Լախլըն աթոռի մը վրայ ինկած եւ այցելուն մոռցած էր : «Կինը ճշմարտութիւնն յայտնեց», ըսաւ, «եւ Աստուած իմ սրտին հպարտութիւնը պատժեց, ինչու որ ես իրօք Սիմոն եմ : Խստութիւն ըրի զաւակիս, խստութիւն պաշտօնէին, եւ ինձի պէս ուրիշ մը չկար : Տէրը իմ անունս անարգելի ըրաւ, եւ ես աղջկանս կը բարկանամ : Բայց անկէկա մեղքերուս քաւութեան նոխագն է եւ անապատը դնաց : Աստուած ողորմի՛ մեղաւորիս» :

Մարկէթ ասկէ ետքը չկրցաւ հասկնալ անոր խօսքերը, վասն զի Կեղեցիքն էին : Բայց լսեց Ֆլորա անունը ուրիշ անունի մը կցուած, զոր աղջկանը մօրը անունն համարեցաւ անկասկած : Ուստի, հետեւեցնելով թէ Լախլընի վիճակը պիտի բարւոքի, հետեւեալ նամակը գրեց .

«Սիրելի զաւակս, գիտես որ ես միշտ ձեր բարեկամն եմ : Աս երկտողովս կ'ուզեմ ըսել թէ հայրդ քեզ առաջուընէ աւելի կը սիրէ, եւ երեսդ տեսնելու կարօտով կը հալի կը մաշի : Ետ դարձիր, ապա թէ ո՛չ պիտի մեռնի իր զաւկին կարօտէն՝ Հովիտը սիրուն եւ գեղեցիկ է հիմա, ինչու որ կարմիր ցախերը ծածկած են բլուրները, իսկ վարը — արտերը — ցանքերը կան գոյնզգոյն ծաղիկներով զարդարուած : Ոչ մէկը քեզի պիտի հարցնէ թէ ո՛ւր էիր, կամ ուրիշ ունէ բան : Չկայ տղայ մը որ քու կարօտդ չքաշէ : Եւ, Ֆլորա, աղջիկս, թէ որ մեր պզտիկ հովտին մէջ այսչափ ուրախութիւն պիտի ըլլայ տուն զաւուդ, հապա ինչ ուրախութիւն պիտի ըլլայ արդեօք Հօրը տանը մէջ : Ծամբայ ելիր դուն՝ աս նամակս առնելուդ պէս : Հայրդ քեզի կը սպասէ, եւ ես անկէկա քու մօրդ տեղ կը գրեմ :

ՄԱՐԿԱՐԵԹ ԶՕ : »

Մարկէթ գնաց ծաղիկները խնամել, մինչ Լախլըն նամակը կը կարդար : Ետ տալէ առաջ Լախլըն իր ձեռքով գրեց անոր հասցէն : Ապա Մարկէթի ընկերացաւ մինչեւ բլրին գագաթը, եւ անոր ետեւէն նայեցաւ նամակատան ճամբուն վրայ մինչեւ որ ա՛լ բիծի մը պէս երեւցաւ :

Երբ իր տնակը մտաւ, ստուերներն իջաւ սկսած էին, եւ յիշեց թէ քիչ ատենէն գիշեր պիտի ըլլայ : «Գիշեր ատեն պիտի գայ Ֆլորաս», ըսաւ ինքնիրեն, «եւ պէտք է որ գիտնայ թէ իր հայրը իրեն կը սպասէ» :

Մաքրեց, յարգարեց խնամով լամբար մը, որ ցոյցի համար կը պահուէր եւ երբեք չէր գործածուած : Ապա զատեց իր գիրքերէն էտուրքտի «Մեղաւորները Բարկացած Աստուծոյ Մը Զեռք» եւ Բոլզի «Աստուածային Գերիշխանութիւնը», եւ անոնց վրայ դրաւ ընտանեկան խոշոր Աստուածաշունչը, որու մէջէն ջնջած էր Ֆլորայի անունը : Այս եղաւ պատուանդանը, որու վրայ դրաւ լամբարը պատուհանին դէմ : Եւ անոր լոյսը, մինչեւ որ վերադարձաւ Ֆլորա, ամէն գիշեր կը սփռուէր տունին զառիվեր ճամբուն վրայ՝ մեր Հօրը Տան բաց պատուհանէն փայլող Աստուածային Սիրոյն նման :

ԱՅԼԵԻԱՅԼԲ

ՓԵՆԿ ՇԵՆ-ՅԱՅ

(Րուբրի Ի. Սիէ)

Անցեալ ամառ Զինատանի Նանքին քաղաքին մէջ մնաւ պարզ ծերունի մը, որուն մահը անձնական վիշտ մը եղաւ միսիոնարներուն եւ անհպարաքելի կորուստ՝ այն տեղի ընկի Քրիստոնեաներու փոքրիկ խումբին : Միսիս Լայմըն հետեւեալ կերպով կը գրէ ծերունիին կեանքին պատմութիւնը եւ ի վերջոյ անոր հաւատարիմ վախճանը .

Կ'ուզեմ ըսել ձեզի մեր մեծ կորուստը մահուամբ մեր յոյժ լաւագոյն օգնականին, որ տարիներով երէց եղած է մեր եկեղեցիին մէջ, Հնտախտէ մեռաւ քանի մը շաբաթ առաջ : Մտածած եմ թէ անոր կեանքին մէկ փոքր ուրուագիծը շահեկան պիտի ըլլայ ձեզի : Իրեւ կռապաշտ, կ'ըսէր թէ ինք շատ անգամ կ'ուզէր որ երկինքէն յայտնութիւն մը ըլլայ, որպէս զի գիտնայ թէ ի՞նչ ընելու է : Օր մը իրենց փողոցի մատուռը դնաց, եւ Մր. Լայմըն կը քարոզէր Աստուծոյ՝ մարդուն ըրած յայտնութեան վրայ : Մեծ հաճոյք զգաց այդ քարոզէն, եւ բուն իսկ այդ գիշեր գնաց մատուռին պահպանը տեսնել եւ աւելի տեղեկանալ երկինքէն իջած սոյն զարմանալի յայտնութեան վրայ : Մատուռին պահպանը բաւական դիտութեան տէր էր, եւ կարող էր պատասխանել անոր շատ հարցումներուն : Յերեկէ ցերեկ եւ գիշերէ գիշեր կը գտնուէր մատուռին մէջ՝ իրեւ ճշմարտութեան ետանդուն հետամուտ : Շատ չանցած՝ դո՛ւ չեղաւ լոկ լսելով, եւ ըսաւ, «Աստուծոյն եկած այս խօսքը

ես անձամբ կարգալու եմ» Ըսաւ իր գործատէրոջ թէ իր վարձքին մէկ երրորդը պակաս առնել կ'ուզէ, եթէ կարող ըլլայ կիրակի օրերը մեր տեղը գալ եւ օրը հոն անցնել ուսանելու եւ երկրպագելու։ «Թոյլտուութիւն ընդունելով ամէն կիրակի մեր տեղը կու գար, եւ իր բոլոր կարողութեամբ ջանաց երկնատուր այս յայտնութիւնը կարգալ սորվիլ։ Ինք երեսուն տարեկանէ աւելի էր եւ երբեք ուսում առած չէր, ուստի շատ դժուար գործ էր այս։ Բայց աղօթեց եւ ուսաւ։ Եւ Աստուծոյ անոր տուաւ այնպիսի մեծ լուսաւորութիւն, որ մենք յաճախ կը զարմանայինք եւ կը զգայինք թէ միայն Աստուծոյ Հոգին կրնար տալ անոր այսպիսի ներքնահայեցողութիւն եւ թափանցում Աստուծոյն բաներու։ Անոր աւելի պատեհութիւն ընծայելու նպատակաւ մեր քով առինք զանիկա իրեւս սպասաւոր, եւ ամէն երեկոյ ընտանեկան պաշտամունքէ ետքը յոյժ եռանդազօր կ'ուսանէր ուրիշներու հետ մեր ճաշարանի սեղանին շուրջը։ Շաբաթ իրիկունները միշտ կ'ուզէր ամբողջ իրիկունը աղօթքով եւ օրհներգութեամբ անցնել։ Շատ անգամ, երբ մեզի հետ կը գտնուէր, խոհանոց դացած եմ՝ անոր գործը նայելու եւ գտած եմ զանիկա որ յոյժ եռանդով կը ջանար մի միայն ճշմարիտ Աստուծոյ ցուցնել իր քով գտնուող մէկուն։ Թերեւս սա բեռնակիր մըն էր որ ամուսն կամ ուսուցիչ բերած էր, կամ իր երկրէն եկած բարեկամ մը, եւ ես կը դիտէի այն յոյժ զարմանալի եղանակը, որով կը բացատրէր ճշմարտութիւնը։ Եւ կը մտածէի թէ անիկա պէտք չէ որ մեր խոհանոցին մէջ փակուի։ Աստուծոյ կատարելութեան մեծ գործ մը ունէր անոր համար։ Օր մը ըսի, «Ձեռք ուղեր կէսօրէ ետքի ժամանակներուդ մէկ մասը փողոցի մատուռն անցնել։ Շատ ուրախացաւ, եւ ամէն օր կէսօրէ ետեւ, երբ կ'աւարտէր իր գործը, կը բռնար մեր դրան մերձակայ մատուռը։ Ժամանակ մը ետքը ըսի Մր. Լայմօնի, «Կը զգամ թէ ծուռ է այդ մարդը մեր խոհանոցին մէջ պահել իր խոհարար։ Աստուծոյ անոր յանձնելու աւելի մեծ ծառայութիւն մը ունի»։ Ուստի արձակուեցաւ ան, եւ ինքզինք ըտրորովին տուաւ Աստուծոյ խօսքին ուսման եւ մատուռին մէջ քարոզելու։ Մարդը զարմանալի ազդեցութիւն մը ունեցաւ դպրոցի տղայոց եւ եկեղեցւոյ անդամներուն վրայ։ Անոր յուղարկութեան պաշտօնին աւելի մեծ տղաք Ամիկա մեր հայրն է կ'ըսէին»։ Կիրակի առաւօտ մը քարոզեց մատուռին մէջ, հիւանդացաւ՝ այնինչ աւարտեցաւ պաշտօնը եւ տարուեցաւ

տուն։ Ըսաւ քանի մը անգամ, «Տէր Յիսուս կ'ուզէ որ երկնային տունս երթամ»։ Եւ քանի մը ժամէն եղաւ Տէրոջը հետ, զոր սիրած եւ որու ծառայած էր այնքան հաւատարմութեամբ։ Նանքինի բոլոր միսիոնարութիւնը անոր վրայ կը նայէր իրեւս յոյժ հոգեւորամիտ մարդու մը վրայ, որ զարմանալի կերպով սորված էր Աստուծոյ։ Կը զարմանա՞ք որ մենք կը զգանք թէ «Խորայելի մէջ զօրավար մը ինկաւ»։ Եւ թէ նշանաւոր հովիւ մը առնուեցաւ մեր հօտին վրայէն։ Մենք կըրնանք աղօթել միայն, որ Վարդապետը լեցնէ անոր պարագայ թողած տեղը։

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ (Յ. Գ. Գ.)

Արեւ. Մամուլ (թիւ 30-32)։ Տ. Բարգէն Վրդ. կրօնքի եւ հրապարակագրութեան վրայ գրելով կը ցուցնէ թէ մարդկային ընկերութեան զարգացման, մանաւանդ կրօնքի յառաջդիմութեան մէջ կարեւոր դերը մը գրաւած է հրապարակագրութիւնը։ Դարձեալ, կը ցուցնէ թէ հրապարակագրութեան հետ Հայ Եկեղեցւոյ յարաբերութիւնը, եթէ ոչ բոլորովին ոչինչ, գէթ շատ ճշմիտ է։ Հայերէն առաջին լրագիրը Հնդկահայ քահանայ մը հրատարակած է։ — Ապագայ կնոջ կամ ամուսնի վրայ փնտռուած յատկութիւններու նկատմամբ Սիպիլի հարցումներուն 24 պատասխաններ տրուած են, որոնցմէ կը տեսնուի թէ երիտասարդներու մեծամասնութիւնը կարեւորութիւն ընծայած է նախ մտային կարողութիւններու, երկրորդ մարմնական վիճակի եւ երրորդ սիրոյ, իսկ երիտասարդուհիները սիրոյ ընծայած են նախամեծարութիւն։ Տրուած պատասխաններուն մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց կրօնական տարրին անտեսումը։ Սակայն ընտանեկան կեանքին մէջ մեծ կարեւորութիւն ունի կրօնքը։ — Նազարէթ Ներսէսեան կոսակի կոնդաներուն վրայ կը խօսի։ — Արտաշէս Յարութիւնեան կը պնդէ թէ սխալ է կարծիք թէ օրէնքի խնդիրներու մէջ բացարձակ գաղափարներ ունինք։ «Ամէն անգամ որ հոգեկան տրամադրութեան մը բացարձակութեան կը հաւատանք,» կ'ըսէ, «խաբէութեան մը զոհն ենք»։ Սակայն Յարութիւնեանի այս վճիռը հոգեկան տրամադրութեան մը արդիւնք է, եւ ցորչափ կարծէ թէ այս բացարձակ է, ինք ալ խաբէութեան մը զոհ կ'երթայ։

Բիւրա՛ն (թիւ 31) փրօք. շէճիղեան «Արուեստագէտ թէ Նիւթ» խորագրով յօդուածի մը մէջ ցոյց կու տայ թէ լաւ գործեր արտադրելու համար լաւ նիւթ հարկ է։ Այսու ամենայնիւ կ'ըսէ

թէ կարեւորագոյնը լաւ արուեստագէտն է եւ ամէն մարդ պարտի իր կարողութիւնը եւ ընդունակութիւնը լաւ կերպով ի գործ դնել, — Պատ. Փառնակ Իսկէնտէրեան գեղարուեստի եւ կրօնի փոխադարձ յարաբերութիւններուն վրայ խօսելով ճարտարապետական նկարչական եւ երաժշտական կարգ մը օրինակներ կը յիշէ, — Ս. Չիլինկիրեան կը գրէ թէ դպրոցը երջանկութեան պայման է :

Ծախիլ. (թիւ 28). Երեւակ տեղեկութիւններ կու տայ Ռիւթէրի վրայ, Հասարակ ընտանիքի մը գաւակ էր ան, կ'ըսէ, Գերմանիոյ մէջ ծնած, Սակայն ի վերջոյ հեռագրական այնքան ընդհանուր գործակալութիւն մը հաստատեց որ կրցաւ աշխարհի ամէն կողմերէն թարմ լուրեր ղրկել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի լրագիրներուն :

Մասիւ. (թիւ 32). Չապէլ Եսայեան վարժուհիներու ծառայութեան վրայ կը գրէ գնահատական ոճով, — Երուանդ Մեսիանեան բանաստեղծութեան կարեւորութեան վրայ գրելով Հայերէն քերթուածները կը բաղդատէ Անգղիերէն քերթուածներու հետ :

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՁԵՆՈՒՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏ. Կ. Գ. ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

Տարինքէ ի վեր Վանայ Հայ Աւետ. եկեղեցին երէցի մը պէտքն զգալով՝ փնտռած էր յարմար հովիւ մը, Այս պէտքը մանաւանդ աւելի շեշտուած էր 8-10 տարիէ ի վեր, Այս երկար ժամանակին մէջ ամպիոնը գրաւողներն եղած էին Գեր. միսիոնարք եւ դպրոցի ուսուցիչներէն ոմանք փոփոխակի, Սակայն յայտնի է թէ ոչ միսիոնարք եւ ոչ ուսուցիչք իրենց գործերու բերմամբ կարող չէին կրնար ըլլալ մեր փոքրիկ հօտի ամէն զգալի պէտքը լիովի եւ օգտակարապէս վեր առնել, Առայս՝ գրեթէ 3 տարի առաջ վերջնապէս որոշուեցաւ մէկը գտնել, Երկար փնտռութիւնք ետեւ վերջնական բանակցութիւնը կատարուեցաւ Պատ. Կ. Գ. Շիլինեանի հետ, որ յայնժամ Տրապիզոնի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ հովիւն էր, այն յուսով թէ արդէն ձեռնադրեալ հովիւ մը պիտի ունենանք քիչ ատենէն յանձին Պատ. Շիլինեանի, Բանակցութիւնք յաջող ելք մը ունեցան եւ Պատ. Շիլինեան տեղս եկաւ, Սակայն ցաւօք տեսնուեցաւ որ նա ձեռնադրեալ հովիւ չէր, այլ միայն արտօնացեալ քարոզիչ, Այսու ամենայնիւ նա շարունակեց իւր պաշտօնը, ինչ պայմաններով որ կանչուած էր, Այս տարի, քանի որ միսիոնարական ժողովը հոս ըլլալով բաւական թուով ձեռնադրեալ անձինք ներ-

կայ պիտի ըլլային, փափաք եղաւ զայն ձեռնադրել չէ թէ ուղղակի Վանայ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ համար, այլ պայմանաւ որ, ցորչափ երկուստեք համութիւն կայ, նա շարունակէ իւր գործը իրրեւ երէց Վանայ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյն, Արդ ձեռնադրութենէն օր մը առաջ Պատ. Շիլինեան քննուեցաւ ներկայութեամբ Տր. Բէյնոլտս, Տր. Ըշըր եւ Մր. Սթէյփըլթըն (կարին), Մր. Սթէրրըթ (Ուրմիա) միսիոնարներուն եւ տեղւոյս Աւետ. Եկեղ. Հոգաբարձութեան եւ եկեղեցւոյ անդամներուն :

Ժողովին կը նախագահէր Տր. Բէյնոլտս, որ եւ բացաւ ժողովը աղօթքով մը եւ հարցուց, «Ո՞ւր առած էք ձեր Աստուածաբանական ուսումը» «Մարզուանի Աստուածաբանական Գոյէճին մէջ», ըսաւ Պատուելին եւ ներկայեց 5 ուսուցիչներէ ստորագրեալ վկայականը, Ապա նախագահին խնդրանք ստալէս պատմեց իր կեանքը. «Աղքատ եւ խոնարհ ընտանեաց գաւակ եմ, Հայրս Լուսաւորչական տիրացու մը, կրօնի նախանձախնդիր եւ գիրքերը ուսումնասիրելու հետաքրքիր ըլլալով, կը լուսաւորուի ինք եւ իւր ընտանիք, Ես որ դպրոց չուտ ձգած էի, երբ կը տեսնէի որ ընկերներս աղօթքի ժողովներու կ'առաջնորդեն, բարի նախանձ մը զիս կը մղէր նոյնն ընելու, Կ'ուզէի ընկերներուս նմանիլ, Սակայն կ'ամչնայի, Կիրակի մը պատրաստուեցայ առանց մէկէն հրաւիրուելու ամպիոնը գրաւել՝ աղօթքի ժողովին առաջնորդելու համար. եւ մինչ կը վարանէի, ընկերներէս մին եկաւ եւ ժողովին առաջնորդեց, Յաջորդ կիրակին վարանումը մէկզի դնելով ժողովէն առաջ գացած եւ տեղս զրաւած էի, Այլ յաջողած էի. ժողովէն վերջ քաջալերականներ եւ շնորհաւորականներ ընդունեցի քարոզիչէն եւ ուրիշներէն, Այս յաջողութեան վրայ փափաք ունեցայ Աստուածաբանական դպրոցը մտնել, բայց ինչ որ կը պակսի շատ շատերուն՝ կը պակսէր. ինձ ալ, այն է նիւթականը, Աստուած այս ալ հոգաց ընկերութեան մը միջոցով մինչեւ գոյէճի ընթացքը աւարտելս (1887 Հոկ. 24), Յետոյ իւր 5 տարի ուսուցչութիւն ըրի, եւ 6 տարի Տրապիզոն, 1 տարի Երզնկա եւ 3 տարի ձեր մէջ գտնուեցայ իբրեւ քարոզիչ, Աստուածաբանական դպրոցին մէջ ուսած եմ ինչ որ ուղղակի կապ ունի Սուրբ Դրոց մեկնութեան, Աստուածաբանութեան եւ եկղ. պատմութեան հետ, Արդ, դիւրին է հասկնալ թէ նիւթական կամ այլ շարժառիթ մը չունիմ ձեռնադրուելու, զի անոնք Աստուծոյ յանձնած եմ, այլ միայն անմահ հոգիներու փրկութեան օգուտը կը փնտռեմ» :

Պատ. Նախագահը հարցուց, «Վերստին ծնունդ,

Հաղորդութիւն եւ Մկրտութիւն ինչպէս կը մեկնես»։ «Կը հաւատամ եւ կը խոստովանիմ թէ առանց վերստին ծննդեան փրկութիւն չկայ։ Զի ինչպէս առաջին ծննդեամբ մարդ կ'ըլլանք, երկրորդ ծննդեամբ Բրիստոնեայ եւ հոգեւոր բնութեան հաղորդ կ'ըլլանք։ Առաջին ծննդեամբ աշխարհ կը մտնենք, երկրորդ ծննդեամբ անտեսանելի եկեղեցիին կը մասնակցինք։ Առաջնով մեր ծնողաց կը նմանինք, երկրորդով Քրիստոսի նմանելու ենք։ Գալով Հաղորդութեան եւ Մկրտութեան, անոնք խորհրդանիշ կ'անուանեմ, որք վերջապէս ծննդեան հետ կապ չունին, այլ յիշատակ եւ նշանակ են ուղղակի։ Գոյախոխութեան չեմ հաւատար»։

Յետոյ միախոնարք եւ Աւետ. եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն առանձնացան իրենց որոշումը տալու, եւ կէս ժամու խորհրդակցութենէ մը վերջ ծանուցին թէ ժողովը յարմար կը սեպէ ձեռնադրել զայն յաջորդ օրը կիրակի (Յուլիս 6/19) կէսօրուան պաշտամունքի ատեն։ Որոշեալ ժամուն՝ մօտ 2,000 հոգւոյ երկսեռ բազմութիւն մը արդէն գրաւած էր բացօթեայ տեղ մը։ Բեմին վրայ էին վերոյիշեալ 4 միախոնարք, որոց զիմաց կը նստէր Պատ. Շիրինեան։ Տր. Բէյնոլտս բացաւ պաշտամունքը փառաբանութեան երգով եւ ՀԱ. Սաղմոսին ընթերցմամբ։ Երգիչին առաջնորդութեամբ քառաձայն երգուեցաւ 452 երգը։ Նախագահը կարդաց Հոով. ԺԲ. գլուխը։ Մր. Սթէյփըլթըն Անգլիկէն քարոզեց եւ Տր. Բէյնոլտս թարգմանեց։ Բնաբանն էր Հոով. ԺԲ. 1-2։ 453 երգէն վերջ Տր. Բէյնոլտս ձեռնադրութեան նպատակը բացատրեց հակիրճ կերպով եւ հրաւիրեց ձեռնադրելին յոտնկայս ունկնդրել օրինական ուխտադրութիւնը։ Տր. Բէյնոլտս մատոյց ձեռնադրութեան ազօթքը, որմէ ետեւ Մր. Սթէյփըլթ խօսեցաւ խրատական մը առ նոր երէցը եւ եկեղեցին, եւ հակիրճ բանիւք ցուցուց երէցի եւ եկեղեցւոյ գործակցութեան պէտքը եւ պարտականութիւնը։ Յետոյ Տր. Ըշըր յորդորական մը ուղղեց նոր երէցին։ 292 երգէն վերջ վեր. Շիրինեանի առաքելական օրհնութեամբ ժողովը արձակուեցաւ։

Վան

Յ. Ե. ՏԱԼԱՅԱՆ

ՊԵՐՈՒԽՆ

Ընթերցողը այս յօդուածէն՝ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէկ կատարեալ նկարագրութիւնը սպասելու չէ։ Այդ երկար ժամանակի եւ երկար սիւնակներու կարօտ դործ մ'է։ Մենք պիտի ջանանք միայն Պերլինի կեանքին այս կամ այն կողմը թեթեւ կերպով ուրուագծելով՝ այդ մեծ կեդրոնին մասին մեր հասարակութեան մէջ աւելի հետաքրքրութիւն արթնցնել։

Գերմանիոյ բազմաթիւ ոստաններուն ոստանը Սիբից դեպի տափակ եւ ամուլ ափերուն վրայ կեդրոնական դիրք մը կը վայելէ։ Հին Հոնրնօլըրնները իրենց ժառանգական սրամտութիւնովը քաղաքին կարեւորութիւնը վաղուց նկատեցին եւ զայն գրաւեցին։ Ժէ դարու կէսերը, երբ Ֆրիտրիխ Վիլհէլմ կայսրէն թագ ընդունեց եւ Բրուսիոյ միապետութիւնը հիմնուեցաւ, Պերլին զարգացման նոր շրջանի մը մէջ մտաւ։ 1685ին Նանթի հրովարտակին վերակոչումը հարկադրեց շատ մը Հիւկընօներ որոնք Բողոքականութեան հաւատարիմ մնալ կ'ուզէին՝ հոս ապաստանելու։ Ասով ոչ միայն Պերլինի բնակչութեան վրայ զգալի յաւելում մը եղաւ, այլ նաեւ Ֆրանսայի ներառած քաղաքակրթութիւնը Բրուսիական բունի վրայ յաջող կերպով պատուաստուեցաւ։ Այդ ժամանակէն սկսաւ Պերլին հանգրուանէ հանգրուան յառաջանալ եւ իւր արկածալից ասպարէզը վախճանակ իւր ուժերը սպառելու՝ իւր վրայ միայն կազմ ու կորով պահող ազդեցութիւն մը բանեցուցած է։ Արդէն Ֆրէտէրիք Մեծի օրով՝ Եւրոպայի քաղաքական երկնքին վրայ իրեւ չարաչուք գիտաւոր մը երեւցեր էր։ Բայց իսկապէս ժիշդարու երկրորդ կէսին մէջ Պերլին ցոյց տուաւ թէ այլ եւս առանց իրեն Եւրոպա չկրնար կարեւոր քայլ մը առնել։ Տանիմարքայի եւ Աւստրիոյ իւրարու հետեւ Բրուսիայէ կրած պարտութիւնները աշխարհը վրդովիչ յայտնութեան մը պէս ցնցեցին եւ համոզեցին Հիւսիսային Գերմանիոյ փոքր եւ անջատ իշխանութիւնները թէ այսուհետեւ Պերլին է իրենց ծանրութեան կեդրոնը։ Բրուսիոյ նոր դափնիներուն ներշնչած նախանձը, վերահաս համադերմանական զանադրութեան մը վախը եւ ուրիշ կնճռոտ ու մթին պարագաներ Ֆրանսայի ջիղերը սաստիկ զրգոնցին։ Այլ ժամանակ էր խոշոր հարուածով մը Բրուսիոյ նորածին ինքնավստահութիւնը ջախջախելու եւ Ֆրանսայի հնամի փառքը իրեն սպառնացող նսեմութենէն ազատելու։ Բայց մարդ կը խորհի եւ Աստուած կը տրամադրէ։ 1870ի պատերազմը Ֆրանսայի համար աղիտաբեր կերպով մը վերջացաւ։ Հպարտ Փարիզը թշնամւոյն ձեռքը ինկաւ։ Վէոսայլի մեծ դալիճին մէջ Պուրպոններուն եւ Նափոլէոններու ատած Գերմանական միութեան դադափարը մարմնացաւ, եւ այն որ Պերլինէ թագաւոր մեկնած էր՝ կայսր վերադարձաւ։ Այս դէպքերը Պերլինի պատմութեան մէջ նոր դարադրուի մը բացին։ Գերմանիայէ եւ դրսէն կեանքի բուռն հոսանք մը խուժեց անոր երակներուն մէջ, Բնակչութեան թիւը բարձրանալ սկսաւ այնպիսի արագութեամբ մը, որ

միայն Ամերիկայի մէջ կը գտնէ իւր նմանը : Ճարտարաբուեստները ոգեւորուեցան : Վաճառականութիւնը եւ Պորսան Փարիզի եւ Լոնտոնի մերցաւորութիւնը փառասիրութիւնը յղացան : Այսօրուան Պերլինը Եւրոպայի երրորդ կարեւորագոյն քաղաքն է, եւ իւր արուարձաններէն դատ՝ Չ միլիոնի մօտ բնակիչ կը հաշուէ : Բայց ճեպիճեպ աճումը քաղաքներուն համար այնքան վնասաբեր երեւոյթ մ'է որքան մանուկներու համար : Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն նման՝ Պերլին ալ միտումն ունի որոշ գոյնէ եւ նկարագրէ զուրկ խառնուրդ մը դառնալու, վասն զի եկամուտ տարրերը մարսելու եւ իւր կազմութեան իւրացնելու ժամանակը կը պակսի իրեն : Հոս Գերմանացին նուազ Գերման է եւ Գերմաներէնը աշխարհաքաղաքացի ձկնաբերներ ցոյց կու տայ : Մինչդեռ օտար բառեր փողոցին ամէն կողմէն մարդուն ախանջին կը հասնին եւ լեզուներու դասատուները կը վխտան քաղաքին մէջ, Պերլինի տեղական ժողովները լսել իսկ ինքնին հազուադէպ վայելք մ'է :

Ներկայ կայսրը Պերլինի ամէնէն չահեկան դէմքն է : Գիտակից իւր դիրքին եւ օգտուած աշխոյժ մտքով մը՝ Վիլհելմ Բ առիթը չփախցնելու համար եւ Գերմանիոյ հաշուոյն լաւագոյն դիւանագիտական շարժումներն ընելու : Իւր քաղաքականութեան տիրող գաղափարը պարզ կերպով արտայայտուած էր պատկերի մը մէջ, որ անցեալ ամառ Տիւսըլտորփի ցուցահանդէսը կը գտնուէր : Հող Գերմանիան, չիլական խիզախ կոյս մը, ծովը կը ցուցնէր եւ վարը սա նշանաբանը կը կարդացուէր . «Մեր ապագան ջուրին վրայ է» : Եւ արդարեւ այս աճեցուն ժողովրդեան եւ անոր արտադրութիւններուն համար ի՞նչ աւելի օտարազգական կրնայ ըլլալ քան նոր շուկաներ եւ դադարականութեան հրապուրիչ կեդրոններ, ուր մայր երկիրը մոռնալու վտանգը չըլլայ : Իրեւ բաղձաւոր մանկ հանճար մը՝ կայսրը իւր պաշտօնին անմատչելի բարձրութեան վրայ կզգիացած չմնար, այլ կը սիրէ զանազան կոչումներու մէջ ակնաւոր անձերը իրեն շուրջը հաւաքել : Փայլուն ընկերութեան մարտահրաշարան ունի : Սիրող եւ քննադատ գեղարուեստներու՝ յարաբերութիւն կը մշակէ յայտնի վարպետներու հետ : Կ'ըսուի թէ ինքն ալ փորձած է նկարել : Իւր ժամանցներուն մէջ ոչ աննշան տեղ մը կը բռնեն իւր աստուածաբանական խօսակցութիւնները Փրոֆ. Հառնաքի հետ եւ իւր Ասորաբաբելական վէճերը Փրոֆ. Տէյլիչի հետ : Դժուար է բմբռնել թէ ինչպէս այս ամէնը չարդիւր գինքը արքունիքէ արքունիք միշտ այցելութեան երթալէ :

Բրուսիոյ թագաւորներուն զլխաւոր ջանքերէն

մին եղած է Պերլինը պայծառացնել : Վիլհելմ Բ ալ այս ընտանեկան աւանդութեան խանդոտ հետեւող մ'է : Իւր բազմաբեղուն մտքին եւ առատաձեռնութեան կը պարտի Պերլին Siegesallee երկու կողմը շարուած Բրուսիոյ երեսուներկու իշխաններուն գեղեցիկ արձանները : Պերլին եկողը մոռնալու չէ այդ եզակի պուրջվարը, որ մայրաքաղաքիս մեծագոյն հանրապարտէզը կտրելով կ'անցնի : Անոր մէկ ծայրը կը բարձրանայ յաղթութեան սիւնը, որուն կողերուն վրայ կը փայլին 1871ին Ֆրանսայէ բերուած թնդանօթները : Դէպ հիւսիս յաղթութեան սիւնին եւ քաղաքին միջեւ կանգնած է Խորհրդարանը Գերմանիոյ ոգւոյն նման հաստատուն եւ ճաշակաւոր : Պատկառանքով դիտէ այդ շէնքը : Այս երկրին մէջ չկայ ոեւէ գործունէութիւն, մտքերը զբաղեցնող ոեւէ խնդիր, ըլլայ ակադեմական, ըլլայ տնտեսագիտական, արուեստագիտական, եւ այլն, որ իւր պետական կողմը չունենայ եւ Խորհրդարանի մէջ արձագանգ չգտնէ : Հոն լսուած է տարիներով Պիզմարքի ձայնը, եւ մեծ դրան առջեւ կը տեսնես իւր հոյակապ յիշատակարանը : Բայց Գերմանիոյ մէջ ո՛ւր կարելի է չտեսնել Պիզմարքը յիշեցնող բան մը : Մեծ դիւանագէտը իւր հայրենիքին մէջ ամենուրեքութիւն մը կը վայելէ, որուն հետ թերեւս միայն Բրուսիոյ օստրիկանութեան ամենուրեքութիւնը կրնայ բաղդատուիլ :

Այս յօդուածը Պերլինը շատ միակողմանի ներկայացուցած կ'ըլլար, եթէ չփորձէինք յիշելու Unter den Linden : Պրանտըրպուրկի դռնէն մինչեւ պալատին կամուրջը երկարող այդ լայն ու փառաւոր փողոցը Պերլինի ողնայարը եւ ուղեղը կրնայ համարուիլ եւ քաղաքին անցելոյն եւ ներկային ամէնէն կարեւոր մասը կը պարունակէ : Բրուսիոյ միապետներուն գրեթէ ամէնքն ալ այդ փողոցին վրայ իրենց գործունէութեան հետքերը թողած են : Կամուրջէն անդին կը գտնուի փառաւոր մայր եկեղեցին, Իտալական վերածնութեան ոճով յինուութիւն մը՝ որ դեռ չէ աւարտած : Մայր եկեղեցւոյ աջ կողմը կը կենայ կայսեր պալատը եւ ձախ կողմը արքունի թանգարանները, իրենց համաստ բայց պատուական հաւաքումներով : Եթէ կէսօրուան ատենները՝ Լուսթ Կարթընի մէջ Ֆրիտրիյիս Վիլհելմի ձիաւոր արձանին մօտը ըլլաս, կրնաս արքունի պահակին փոփոխութեան բարդ արարողութիւնը տեսնել եւ կտոր մը զինուորական երաժշտութեան հետ զինուորական հաստ կօշիկներուն սալայատակին վրայ կանոնաւոր ելեւէջը լսել :

Կամուրջէն ասդին կը սկսին իշխանական պալատները, գեղեցիկ զինարանը որ հիմա ռազմագիտական ճոխ թանգարան մ'է, արքունի անշուք Օփէրան եւ գրադարանը իւր մէկ միլիոնէ աւելի հատորներով եւ բիւրաւոր թանկագին ձեռագիրներով : Գրադարանին առջեւ կը կանգնի Մեծն Յրէտէրիքի, Գերմանացիներուն «Մերաւիկ Ֆրից»ին հիւսնայի ձիաւոր արձանը : Պերլին լի է այս տեսակ յիշատակարաններով :

Օփերային եւ գրադարանին դէմն է Պերլինի աշխարհաճաշակ համալսարանը : Այդ լայն ու անպաճճոյճ շէնքը առաջին անգամ մարդուն վրայ հասնելի տպաւորութիւն մը չթողուր : Մանաւանդ ներսը՝ պարզութիւնը գրեթէ խեղճութեան կը հասնի : Բայց ասոր պատճառը համալսարանի հիմնարկութեան պարագաներուն մէջ փնտռելու է : 1806ի Հոկտեմբերին Ֆրանսացիք քաղաքին տիրեցին եւ հոն մնացին մինչեւ 1808ի Դեկտեմբերը : Երբ թշնամին մեկնեցաւ, Բրուսիոյ կառավարութիւնը փոխանակ սահմանադրուիւն վրայ Ձինական պարիսպ մը քաշելու՝ այս համալսարանը հիմնեց ապագայ արշաւանքներու դէմ : Այս ձեռնարկին ճշմարիտ ոգին էր գիտուն եւ դիւանագէտ անձնաւորութիւն մը, Վիլհէլմ Հրմպոլթ, որուն եղբայրը Ալեքսանդր Հրմպոլթ աշխարհագրութեան ուսանողներուն աւելի ծանօթ է : Այնքան դժբաղդութիւններու մէջ Բրուսիա ուժասպառ եղած էր եւ համալսարանի յարմար չէնք մը չլինուեցաւ : Հրմպոլթի թելադրութիւնով Ֆրէտէրիք Մեծին եղբորը Հէնրիխս իշխանին պալատը յատկացուեցաւ այս նպատակին : Բայց դառն օրերու մէջ ծագուն առնող այս հաստատութիւնը կոչուած էր Գերմանիոյ առաջին կրթական կեդրոնը դառնալ : Իւր կարճ պատմութիւնը արդէն ունէ մէկ համալսարանի պատմութեան չափ փառաւոր էջեր կը պարունակէ : Իւր սրահներուն մէջ հնչած են Ֆիլիսթէի, Շէլլինկի, Հէյկէլի, Շլայքրմախըրի, Նէանտրի, Ալխօրնի, Նիպուրի, Ռանքէի Մոմսընի Կրիմ եղբայրներու ձայները : Հոս դասախօսած են Հէլմոլցի եւ Վիրխովի նման գիտութեան տիրապետներ : Հոս է հռչակաւոր Բոխը, Ասորագէտ Տէյլիչը, տնտեսագէտ Վակէէրը, աստուածաբան Փֆլայյորըրը եւ Հառնաքը : Կրնայինք դիւրութեամբ այս ցուցակը ուրիշ նոյնքան անմահ անուններով եռապատկել, եթէ չվախնայինք մեր տողերուն մասնագիտական գոյն մը տալէ : Գերմանացի փորձասորին փառասիրութեան վերջին կէտն է Պերլինի համալսարանին մէջ պաշտօնավարելու կոչուիլը : Անցեալ վեցամսեային (Հոկտ. 15-Մարտ 15) հոս յաճախող աշակերտներուն եւ ունդնդիրներուն թիւը 13,000էն աւելի էր ու ասոնց մէջ հարիւրներով օտարականներ կային մանաւանդ Ռուսիայէ եւ Ամերիկայէ :

Ստոյգ է թէ Անգղիա, Միացեալ Նահանգները եւ Ֆրանսա իրենց նիւթական բարօրութիւնով եւ գործնական մեթոտներով Գերմանացւոց համար նախանձի եւ նմանողութեան առարկաներ են : Բայց Գերմանացին գիտէ որ երկու բանով զանոնք կը գերազանցէ, իւր ղինուորական կազմակերպութիւնով եւ իւր զարոցներով : Ասոնց մէջ աշխարհի վարժապետն է եւ այս իրողութիւնը զինքը արհամարհոտ հպարտութեամբ մը կը լեցնէ, որ սահման չճանչնար : Մինչեւ աստիճան մը իրաւունքը չունի՝ արդեօք :

Ա. Զ. Դ. Ե. Բ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐԲԻՈՑ ԳՈՒԼԵՃ՝ ԱՅՆԹԱՊ

28րդ տարեշրջանը կը սկսի Սեպտ. 9ին : Գուլէճի ընթացքը 4 տարի : Նախապատրաստական ճիւղի ընթացքը 3 տարի : Թոշակ 3 ոսկի, 2 ոսկի Ուսեստ 7 ոսկի : Յայտագրի եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել առ Տնօրէնութիւն, Այնթապ :

ՀԱՅՈՒՆԷՍԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԱՍՏԱՐԱՐԱՐ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 9ին, (Ն. Տ.), չորեքշաբթի : Գիշերօթիկներու տարեթոշակն է 12 Օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել Սեպտի սկիզբը, միւս կէսը Յունուարի մէջ : Դաշնակի դաս առնողները 3՝ իսկ երգեստի դաս առնողները 1½ ոսկի աւելի կը վճարեն : Կէս տոմսակով Ատարազար. ուղեւորելու, նաեւ ուրիշ դիւրութեանց համար, կարեւոր է որ վարժարանին գիշերօթիկ աշակերտուհիները, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ տարեշրջանին նոր վարժարանին աշակերտիլ փափաքող օրիորդները իրենց անունները զրկեն եւ կամ անձամբ կամ իրենց պաշտպանին միջոցով ներկայանան Մր. Ու. Ու. Փիթի, թիւ 5, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս, մինչեւ Սեպտ. 4 (Ն. Տ.) : Վարժարանին յայտագիրը ուղղորդներուն ձրի կը զրկուի : Ուրիշ տեղեկութեանց համար գրել Տօքթ. Ս. Էֆ. Գավալճեանի, ատենապետ խնամակալութեան, Ատարազար :

ԳՐԼԸՃՃԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ԳԱՏԸՔԷՕՅ

Վարժարանի յառաջիկայ տարեշրջանը կը սկսի Սեպտ. 1/14ին (Ն. Տ.) նոյն ընդարձակ օղաւէտ տան մէջ Խրիստովէրտի փողոց, թիւ 6 :

Ցերեկեայ թէ գիշերօթիկ աշակերտ տալ ուղղորդներ վստահ ըլլան թէ մայրական լաւ խնամք ու հոգ պիտի վայելին աշակերտները, նաեւ լաւ ուսմունք ու կրթութիւն պիտի աւանդուի անոնց :

Հայերէն, Անգղիերէն եւ Տաճկերէն լեզուներէ զատ կ'ուսուցուին դաշնակ, ձեւագիտութիւն եւ այլեւայլ ձեռագործներ :

Ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել վարժարանիս Տնօրէնուհի Ա. Ս. Գըլըճեանի :

ԳՊՐՈՑԻ ԳԻՐՔԸ

(Հրատարակել 2. Թարգման)

Ընտիր ընթերցումներ՝ բացատրուած եւ ճոխ պատկերներով զարդարուած : Նախակրթարաններու համար : Տարրական ընթացք, Բ տարի : Էջ 156, Գին 4 դան. : Բովանդակութիւնը ճոխ զանազանութիւն մը ունի : Կը բաղկանայ պատմական, աշխարհագրական, թուաբանական, քերականական, առողջաբանական համառօտ դասերէ : Աւելի աղէկ պիտի ըլլար, եթէ քերականական ծանօթութիւններ գտնուէին դասերուն մեծ մասին մէջ եւ տղայք քիչ քիչ եւ կամայ կամայ գործածէին իրենց սորված կանոնները :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք Երեւանի վեհ. Սուլթանին գահակալութեան բարեբաւարիկ տարեգարձին առիթով բոլոր պաշտօնաւոր եւ անպաշտօն նախարարները, Միւշիկները եւ զինուորական ու քաղաքային պաշտօնատարները Կայս. պալատ երթալով իրենց շնորհաւորութիւնները մատուցին յոռո Ն. Կ. Վեհափառութեան, նմանապէս հպատակ ժողովուրդներու հոգեւոր պետերը, Նոյն բարեբաւարիկ առիթով Վեհ. Սուլթանին շնորհաւորական հեռագիրներ զրկեցին օտար վեհապետները, նաեւ Մեքքէի էմիրը, Եգիպտոսի խալիփը, Պուլկարիոյ իշխանը, բոլոր կուսակալները, Օսմանեան զեւպանները եւ ուրիշներ։ Մայրաքաղաքիս բոլոր զեւպանատուներուն առաջին թարգմանները եւ սեղանաւորական հաստատութիւններու տնօրէններն ալ Կայս. պալատ գացին շնորհաւորութեան համար։ — Նոյն օր բոլոր հպատակ ժողովուրդներու մայր եկեղեցիներուն եւ Հրեաներու սինակոկներուն մէջ յատուկ բարեմաղթութիւններ եղան Ն. Կ. Վեհափառութեան արեւշատութեան համար։ — Դարձեալ, նոյն օր տեղի ունեցաւ Տար իւլ խայրի բացումը, նամակատան նոր շէնքին հիմնարկէքը, հանքաբանական վարժարանին, Հանրագում գործերու նախարարութեան պաշտօնատան եւ Կայս. թանգարանին յարակից նորակառոյց մասերուն բացումը։ — Կեդրոնական բանտէն արձակուեցան Կայս. հրամանով 124 բանտարկեալներ, 116ր այր, 8ը կին, որոնք իրենց պատժի պայմանաժամուն երկու երբորդը լրացուցած էին։ — Բ. Դրան մատուցուած է Պիոս Ժ. պապին ինքնագիր մէկ գրութիւնը, որով Պապն իր ընտրութիւնը կը ծանուցանէ Ն. Կ. Վեհափառութեան։ — Կայս. հրամանագիր մը վաւերացուց եւ հրամայեց գործադրել անձնական տուրքի կանոնագիր մը, զոր յառաջիկայ չարթու պիտի օկսինք հրատարակել մաս առ մաս։ — Կայս. հրամանագիր մը պատուիրեց գահակալութեան տարեգարձին օրը հրթիռ չարձակել եւ անոնց արժէքը Պուլկար աւագակներու եղեռնական արարքներուն զո՞տուող ընտանիքներու յատկացնել։ Այս նպատակով յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Քաղաքապետ Ռեալման փաշայի նախագահութեամբ։ — Քաղաքապետութիւնը ուրբաթ ծանոց թէ Վեհ. Սուլթանը, նկատելով թէ ձմեռը կը մօտենայ, 60,000 ձեռք ֆանէլա բաճկոնակ պիտի նուիրէ Բումէլիի մէջ հաւաքուած Կայս. զօրքերուն եւ հրամայած է

իր Կայս. բարեւներն հաղորդելով ծանուցանել թէ կը յուսայ որ իր հաւատարիմ ժողովուրդը պիտի փութայ բամբակէ մինթան, գուլպայ, սոնտպան (տոլագ), տրեխ եւն. պատրաստել ու նուիրել, բան մը՝ որ Կայս. զոհունակութեան պիտի արժանանայ, Քաղաքապետութիւնը միանգամայն դիտել կու տայ թէ այս նուիրատուութիւնները բոլորովին կամաւոր են եւ ոչ թէ պարտաւորիչ։ — Դատական ժողովը հարցման մը պատասխանելով որոշեց թէ, երբ երաշխաւորութեան մուրհակներու վրայ բնագրէն դուրս իբր յետ գրութեան յաւելուածներ ըլլան ինչ ինչ պայմաններ եւ խոստումներ պարունակող, պէտք է այդ յաւելուածներուն վրայ ալ դրոշմաթուղթ փակցնել։ — Հիւճազի երկաթուղիի յանձնաժողովին ընդհանուր տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ համագումար հասոյթն եղած է 103,326,542 դահ. եւ 24 փարա եւ ծախքը 56,540,773 դահ. եւ 23 փարա, Հասոյթին 15,000,000 դահ.ը Երկրագործական Դրամատունը յատկացուցած է երկաթուղիին շինութեան, 65,118,487 դահ.ն ալ նպաստներէ դոյացած է։

Նահանգէր. Վերջերս մարդկութեան թշնամի անձեր Լիւլէ Պուրկազի կողմերը հրանիւթով (տիւնամիթ) չարիք գործեցին երկաթուղիին վրայ։ Նմանապէս նոյն կարգի անձերու ձեռամբ ահռելի աղէտի մը զոհ գնաց Արեւելքի Մաճառ շոգենաւային ընկերութեան Վառաշէ շոգենաւը, որ երկուշաբթի Վառաշէ մեկնած էր դէպի Պուրկազ։ Մէսէմլիիւր-Պուրաշի առջեւ, այսինքն Պուրկազէ գրեթէ 1½ ժամ հեռուն, ահարկու պայթիւն մը տեղի ունեցաւ նաւուն մէջ եւ 40 ուղեւորներուն 24ը մեռան։ Ծոգեհաւն ալ որ կրակ առած էր՝ խրեցուցուեցաւ եւ ամբողջովին այրեցաւ։ — Էտիւրնէի Գրըզքիլիսէ գաւառին Դոնաք գիւղին մէջ Օսմ. մաքսային պաշտօնէի մը տան վրայ յարձակեցան 60ի չափ զինեալ Պուլկար աւագակներ եւ պաշտօնեան, անոր կիներ եւ աղջիկը վիրաւորելէ ետեւ փախան։ — Էտիւրնէի պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ Գրըզքիլիսէի Թաշթէփէ գիւղին քնակիչները, որ խռովարարներու դրդմամբ Արեւելեան Բումէլիի փախած էին, զղջալով իրենց այս արարքին վրայ իրենց գիւղը վերադարձած են եւ խոստացած են այլեւս այսպիսի ընթացքի չհետեւիլ։ — Բումէլիցի Աթենաբնակ Յոյներ իրենց կառավարութեան եւ օտար զեւպաններուն յիշատակագիր մը մատուցին Պուլկարներուն դէմ։ — Օգոս. 25ին Դամասկոսի մէջ հետախտէ վարակուած են 14 անձ եւ մեռած են 15։ Համայի մէջ վարակուած են 14 եւ մեռած են 15 անձ։ Ուրֆայի մէջ ալ հետախտ երեւ

ցած է եւ երկու օրուան մէջ 6 անձ վարակուած են։ Պէրէճիքի եւ Իալիպի մէջ եւ ուրիշ տեղեր օրական 3-4 դէպք եւ 3-4 մահ տեղի կ'ունենայ։ — Պատարայի Ամարա քաղաքին մէջ Յուլիոս 6ին գիշերային հրդեհ ծագեցաւ եւ 125 խանութ, 1 խօն եւ 13 սրճարան այրեցան։ Հասած նիւթական լիւսար 35,000 ոսկի կը հաշուուի։ Խանութներուն ապրանքները գրեթէ ամբողջովին այրեցան։ — Ռորոշուեցաւ գաւառներու կառավարները եւ ձիավարիկներն ալ պարտաւորել որ անցադիր առնեն եւ երաշխաւոր տան։ — Պէյրուէի Ամերիկեան դեր հիւպատոսը մեռաւ։ — Ձեռնհաս իշխանութեան պատուիրուեցաւ Այտընի երկրագործական քննիչին ծանուցանել թէ Բէշանի, Շիրազի եւ Հիւսայի տեսակներէն բաւական քանակութեամբ ծխախոտի սերմնադու պիտի զրկուի նոյն նախագը եւ մշակման դրութիւնը երկրագործներուն լիովին պիտի ուսուցուի, որպէս զի կարենան մեծագոյն չափով օգտուիլ մշակական սոյն ձեռնարկէն։

Բողոք. Ժող. Երեքշաբթի Ազգապետ էֆ. Կայս. պալատ դնաց Ն. Կ. Վեհափառութեան գահակալութեան տարեդարձը շնորհաւորել։ Բոլոր հպատակ ժողովուրդներու պետերը Վեհ. Սուլթանին ներկայանալով իրենց շնորհաւորական ուղերձները մատուցին։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնը իր բարձր գոհունակութիւնն յայտնեց իր հաւատարիմ հպատակներուն բարեմաղթութիւններուն համար եւ յայտարարեց թէ իր հպատակներուն հանգիստը եւ ապահովութիւնը միշտ եղած են եւ միշտ ալ պիտի ըլլան իր անընդհատ հոգածութեան առօրեայ։ — Անցեալ հինգշաբթի Ատաբաղարի մէջ կատարուեցաւ տեղւոյն Հայ Սեւեռ. եկեղեցւոյն հիմնարկէքը, որու նկարագրութիւնը պիտի հրատարակենք յառաջիկայ շաբթու։ Վեր. Յովսէփ Զէճիգեան Սուրբ Գրիգէն յարմար կտորներ կարգաց եւ Տր. Ս. Գալալճեան ուղերձ մը խօսեցաւ, որմէ ետքը ժողովուրդը գոչեց «Կեցցէ Վեհ. Սուլթան»։ — Իզմիտի Գաւառային Ժողովին որոշմամբ Պատ. Փառնակ Իսկէնտէրեան Սեպտ. 13ին Իզմիտի Աւետ. եկեղեցիին հովիւ պիտի ձեռնադրուի։ — Այս շաբթու Մանգ. Էֆէնդէ մէջ Կ. պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցիին նկատմամբ «Եղբայր մը» ստորագրութեամբ յօդուած մը երեւցաւ։ Յօդուածը կարծիքներ կը յայտնէր նոյն եկեղեցիին հովիւ մը կանչելու ձեռնարկին վրայ եւ կը տեսնուի թէ թշնամական ոգւով գրուած է եւ թէ առհասարակ ուղիղ չեն արուած տեղեկութիւնները։ Հրաւիրուած երէցի թոշակին մեծ մասը եկեղեցին կու տայ եւ ոչ թէ միսիոնարները, եւ ասոնք ոեւէ առարկու-

թիւն ըրած չեն երէցի հրաւիրման նկատմամբ եկեղեցիին տուած որոշման դէմ։ Երէցի հրաւերը քիչ մը ուշացած է, բայց պատճառը անոնք չեն որ յիշեալ յօդուածին մէջ կը տրուին։ — Մայրաքաղաքիս Ե. Ք. Ընկերակցութեան կիրականօրեայ աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ ժամը 8ին (Ը. Թ.) Ի Բէսթ, Գումգալիու։

Հայ. Լուս. Ժող. Սինոդին Պրոկուրորը, այսինքն Սինոդի մէջ Ռուս կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ռուսահայերու եկեղեցապատկան կալուածներու գրաւման վերաբերեալ պետական հրամանագիրը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ներկայացնելով ուղեց 7 օրէն ստորագրել տալ։ Կաթողիկոսը սոյն խնդրին վրայ խորհրդակցելու համար կարգ մը եպիսկոպոսներ ի ժողով հրաւիրեց։ Պրոկուրորը պահանջեց որ անյապաղ ստորագրուի հրամանագիրը։ Կաթողիկոսն ալ յայտնեց թէ խնդիրը բովանդակ Հայ Եկեղեցիին կը պատկանի եւ ուստի չէ կարող հապճեպով ստորագրութիւն տալ։ Կառավարութիւնն ալ եկեղեցւոյ բոլոր կալուածները եւ գրաւները արգելքի տակ դրաւ, որպէս զի, մինչեւ որ նոր հրամանագիր մը ելլէ, ուրիշի չտրուին անոնք։ Իսկ եպիսկոպոսներու համագումար ժողովը որոշեց որ Սբ. Հայրապետը նախարարական նոր դեկայի մը ստպէս պատասխանէ։ «Նկատելով որ Հայ. Եկեղեցւոյ հօտն որ յԱրեւմուտս՝ միաձայնութեամբ կը պնդէ որ այս գոյք եւ կալուածք միայն Ռուսիոյ Հայոցը չեն, այլ՝ բովանդակ եկեղեցւոյն կը վերաբերին, եւ նկատելով որ նաեւ Ռուսիոյ Հայ հոգեւորականութեան ու ժողովրդեան միահամուռ բարեպաշտիկ զգացումը իրեն թոյլ չտար տարբեր ընթացք մը բռնելու, ինք չէ կարող իր կողմէ տալ ոեւէ վաւերացում, եւ կառավարութիւնն ալ պէտք չունի անոր, քանի որ նոր կարգադրութիւնները որոշուած էին առանց իր գիտութեան»։ — Կիրակոս եպիսկոպոս Փէքմէզեան, որ Կիլիկիոյ նախորդ Կաթողիկոս Տ. Մկրտիչի մահէն ետքը Կաթողիկոսական Տեղապահի պաշտօն վարեց մինչեւ նոր Կաթողիկոսին ընտրութիւնը, անցեալ շաբթու մեռաւ 80 տարեկան։

ԳՐԱՄԱԿԱՆ

(Օգոս. 22/4 Ուրախ)

Գոնոցիտէ		32	07
Բուսէլի Երկաթուղի		114	
ԳՐԱՄԳ., Օգոս. անկն 100է			
Մէճիտիյէ	107 38	Նարոյէն	87 13
Նոր մէթալիք	103 20	Գրիմից	54 05
Մանր արծաթ	103 30	Սեպ. անկն	109 37
Ռուսիոյ բոլ	89 20	Մանէթ թղթ.	8 63

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ֆրանսա . Տիկին Իւմպէռ եւ իր ամուսինը Վըճ-
նաբեկ Ատեանի դիմեցին իրենց դէմ արձակուած
վճռին համար եւ ուստի պիտի մնան իրենց արդի
տեղերը, ուր կարող են զրօշն բերել տալ իրենց
կերակուէրները, մինչեւ որ վճռաբեկ Ատեանը իր
որոշումը տայ անոնց վճռին վաւերականութեան
նկատմամբ : Կը կարծուի թէ դատին պատրաս-
տութեան ձեւակերպութիւններուն անկատարու-
թեան պատճառով դատավճիռը պիտի բեկտուի եւ
նոր դատավարութիւն մը պիտի ըլլայ ուրիշ դա-
տարանի մը առջեւ : Կը կարծուի նաեւ թէ Իւմպէռ-
ները վճռաբեկ Ատեանի դիմելով վնաս մը չեն կրեր,
այլ թերեւս աւելի թեթեւ վճիռ մը կը ստանան :
Եթէ աւելի խիստ ալ ըլլայ, Հանրապետութեան
Նախագահը, ըստ սովորութեան, առաջին վճռին
կը փոխէ զայն հաւանօրէն : Ռոմէն եւ Էմիլ Կ'Օ-
մինեաք վճռաբեկ Ատեանի չդիմեցին եւ քիչ առե-
նէն բանտ մը պիտի զրկուին իրենց պատիւը
կրելու համար : Երկու բանտարկեալներն ալ կը
յուսան քանի մը ամիսէն արձակուիլ ինչ ինչ պայ-
մաններով : Ֆրանսայի հռչակքը սաստիկ վնաս-
ուեցաւ անձրեւներէն : Գարնան ամէն յոյս կար
թէ հռչակքը առատ պիտի ըլլայ : Սակայն օգերուն
գէշութիւնը ի դերեւ հանեց բոլոր յոյսերը : Երկրա-
գործներու վնասը 300 միլիոն ֆրանք կը հաշուուի :
Վախ կայ թէ զինեգործներն աւելի ծանր վնաս
պիտի կրեն, վասն զի խաղողի բերքը որ շատ
խոտամալից էր կը սպառնայ անյաջող ըլլալ : Փա-
րիզեան թերթեր 1895ին Մատակասքարի մէջ դոր-
ծող արչաւախմբին պատկանող տեղակալի մը վրայ
կը խօսին, որ կռուի մը մէջ վիբաւորուեցաւ եւ,
ինչպէս կը կարծուէր, մեռաւ իր վերքին հետե-
ւանքով, թէպէտ մարմինը չդանուեցաւ : Կինը մի-
ջոյններ ձեռք առաւ անոր նկատմամբ կրկին կրկին
հետազօտութիւններ ընելու, բայց վերջապէս անոր
մահուան վրայ համոզում գոյացնելով ուրիշ սպայի
մը հետ ամուսնացաւ : Արդ, Պատերազմական իս-
խարարը կ'իմանայ թէ կնոջ առաջին ամուսինը
Մատակասքարի ներսերը ազատուած է եւ ճամ-
բայ ելած է Ֆրանսա վերադառնալու : Մարդը
հարկւրապետի աստիճան ընդունած է, բայց դեռ
տեղեկութիւն չունի իր ամուսնական կիներու կա-
ցութեան վրայ : Երկրորդ ամուսնութեան համար
ոչ ոք մեղադրելի է : Բայց դատարանը պիտի ջնջէ
զայն :

Ծայրայեղ Արեւել . Թիէնցիէն հեռագրուեցաւ
թէ Չինական երկաթուղիին այն մասը որ մեծ

պարսպէն անդին է՝ շահաբեր չէ եղած, եւ Չինա-
ցիք կ'ուզեն զայն ծախել : Յետոյ հեռագրուեցաւ
թէ Ռուսները զայն գնեցին եւ կը պատրաստուին
անոր վարչութիւնն ստանձնել : Կ'ըսուի թէ
Ռուսն իշխանը, որ չորս տարի առաջուան խոռ-
վութիւններուն մէջ երեւելի դեր ունէր, ծպտեալ
պիտի երթայ Փեքին : Վախ կայ որ ժողովուրդը օ-
տարականներու դէմ գրգռելու նոր ճիգ մը թափ-
ուի : Կը ծանուցուի թէ Ռուսիոյ եւ Ճափոնի մի-
ջեւ կարգադրութիւններ եղած են Ճափոնի թղթա-
տարը Սիպերիական երկաթուղիով փոխադրելու
համար : Նաեւ կը ծանուցուի թէ Ճափոնական
հիւպատոսութիւն մը պիտի հաստատուի Սբ. Փե-
թրսպուրկի մէջ : Ռուսական առեւտրական աշ-
խարհը կը յուսայ թէ ասով շատ պիտի աւելնայ
երկու երկրներուն վաճառականութիւնը : Բայց
Ճափոնի զգացման տեղեակ եղողներ կ'ըսեն թէ
Ճափոն շատ հակառակ է Ռուսիոյ եւ թէ, եթէ
Ռուսիա ձեռնարկէ Գորէայի մէջ հաստատուիլ,
պատերազմ պիտի ծագի : Ուխթամքի իշխանն
ալ վէրսօմէի մէջ կը խօսի Ճափոնական փառնգին
վրայ : Ռուսեւճափոնական պատերազմ մը անմի-
ջական կը համարի : Եւ կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ հա-
մար աններելի անտարբերութիւն պիտի ըլլայ ան-
քուն արթնութեամբ չհսկել Ճափոնի քաղաքական
կեանքին ամէն մէկ շարժման : Մինչ հրդեհը դեռ
բորբոքած չէ, այլ կը միայ միայն, դիւրին է զայն
լուղղել մարել եւ պէտք է մարել, նոյն իսկ եթէ
այս նպատակին հասնելու համար հարկ ըլլայ տի-
տանեան ոտքով կոխտեղ այս նորատի հպարտ տէ-
րութիւնը : Ռուսիա Ծայրագոյն Արեւելքի Ա-
սիական ջուրերուն մէջ ունի այժմ 45 մարտանաւ
999 թիթանօթով եւ 13,320 մարդով : Հինգ մար-
տանաւ ալ ճամբայ ելած են անոնց միանալու հա-
մար, եւ Գերմանական կառավարութիւնը Ռու-
սական տասը ծովառքակրի արածութիւն տուած
է Սեւ Ծովը եւ Հիւսիսային Ծովը իրարու միա-
ցընող ջրանցէն անցնելու համար :

Արտայական այցելութիւններ . Էտուըրտ թագաւորը
երկուշաբթի կէսօրէն ետեւ վիէննա ժամանեց եւ
կայարանին մէջ ընդունուեցաւ Ֆրանց Նոգէֆ կայս-
րէն, որ շաբաթ վերադարձած էր Պաւտսկէ շէնէ,
եւ միանդամայն արքիդուքսերէն եւ քաղաքային
ու զինուորական գլխաւոր պաշտօնատարներէն :
Երկու վեհապետներուն տեսակցութիւնը շատ տի-
րախի եղաւ եւ, իրենց հետեւորդները ըստ սովո-
րութեան իրարու ներկայացնելէ ետեւ, մէկտեղ
կառք նստելով գացին Հոֆպուրկ : Բովանդակ ճամ-
բան դրօշադրողուած էր եւ խանդավառ ընակիչ-

ներու բազմութեամբ լեցուն : Երեկոյին հացկերոյթ տրուեցաւ Հոֆպուրկի մէջ : Այդ առիթով կայսրը հետուրտ թագաւորին այցելութիւնը կոչեց նոր գրաւական մը արքայական երկու գերդաստաններուն բարեկամական փոխադարձ յարաբերութիւններուն պահպանման , եւ ըսաւ թէ այդ յարաբերութիւնները աւելի ամուր եւ ապահով են անոր համար որ երկու պետութիւններուն շահերը ոչ ուրեք իրարու կը բախին : Էտուրտ թագաւորը հիւրընկալ կայսեր կենացը բաժակ պարպելու միջոցին Բրիտանական բանակին մարաշխտ անուանեց զայն : Երեքշաբթի էտուրտ թագաւորը Բրիտանական դեսպանատան մէջ ճաշի հրաւիրեց Աւստրիոյ կայսրը : — Կ'ըսուի թէ էտուրտ թագաւորը Վիէնայէ մեկնելէ ետքը այցելութիւն պիտի տայ իր քնոդդին , Հեսսէի մեծ դքսին : — Զարին ու Զարուհին այցելութիւնն ի Տարմշտատ , որ Զարուհին մանկութեան բնակատեղին է , պիտի սկսի , կ'ըսուի , Սեպտեմբրի վերջերը եւ պիտի տեսէ իբր երեք շաբաթ : Այդ այցելութեան միջոցին տեղի պիտի ունենայ Յունաստանի Անտրէա իշխանին ամուսնութիւնը Պաթէնպէրկի Ալիս իշխանուհիին հետ : Յետոյ Զարը այցելութիւն պիտի տայ Յրանց Եոզէֆ կայսեր : Բայց այս ըստ Սլանդարթի թղթակցին տեղի պիտի չունենայ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջերը , եւ առաջ պիտի ըլլայ Հոռմի այցելութիւնը , թէպէտ Վիէնայէ կը հեռագրուի թէ Զարը նախ Վիէնա պիտի երթայ եւ յետոյ Հոռմ : Գերմանիոյ կայսրն ալ Վիէնա պիտի երթայ եւ ըստ Փէշթէր Լայի այս բոլոր այցելութիւնները խաղաղութեան դատին պիտի ծառայեն : Իտալիոյ թագաւորին ի Յրանաս ուղեւորութիւնը պիտի սկսի , կ'ըսուի , Հոկ. 12ի եւ 16ի մէջտեղերը եւ Մ. Բոնպ այդ այցելութեան պատճառով պիտի յանձնարարէ շաբաթ մը ուշացնել Խորհրդարանի նստաշրջանին բացումը : Քոֆէնհակի մէջ կ'ալկալուի ընտանեկան հաւաքում մը , ուր ներկայ պիտի գտնուին Անգլիոյ թագաւորը եւ թագուհին , Ռուսիոյ Զարը եւ Զարուհին եւ Յունաստանի թագաւորը :

Ռուսիա . Այեքսանտր Բ Զարին եղբայր Միխայիլ Նիքոլայէվիչ մեծ դուքսը շաբաթ կ'աթուածահար եղաւ եւ ձախ կողմը անդամալուծուեցաւ : — Կայս. հրովարտակով Մ. տը Վիթթէ նախարարներու խորհրդին նախագահ անուանուեցաւ փոխան հանդուցեալ Մ. Տիւրնուօի : Մ. Փլէսքէ պիտի յաջորդէ անոր իբրեւ Ելեւմտական նախարար : Սակայն յապաղման տեղի չտալու համար Մ. տը Վիթթէ պիտի չարունակէ Գերմանիոյ հետ կնքելի առեւտրական դաշնագրին վերաբերեալ բանակցութիւնները : — 1902ի սկիզբը Ռուսիա ունէր 48,783 վերսթ (իբր 32,522 մղոն) բանուկ երկաթուղի : Այս համագումարին 32,309 վերսթը կառավարութեան

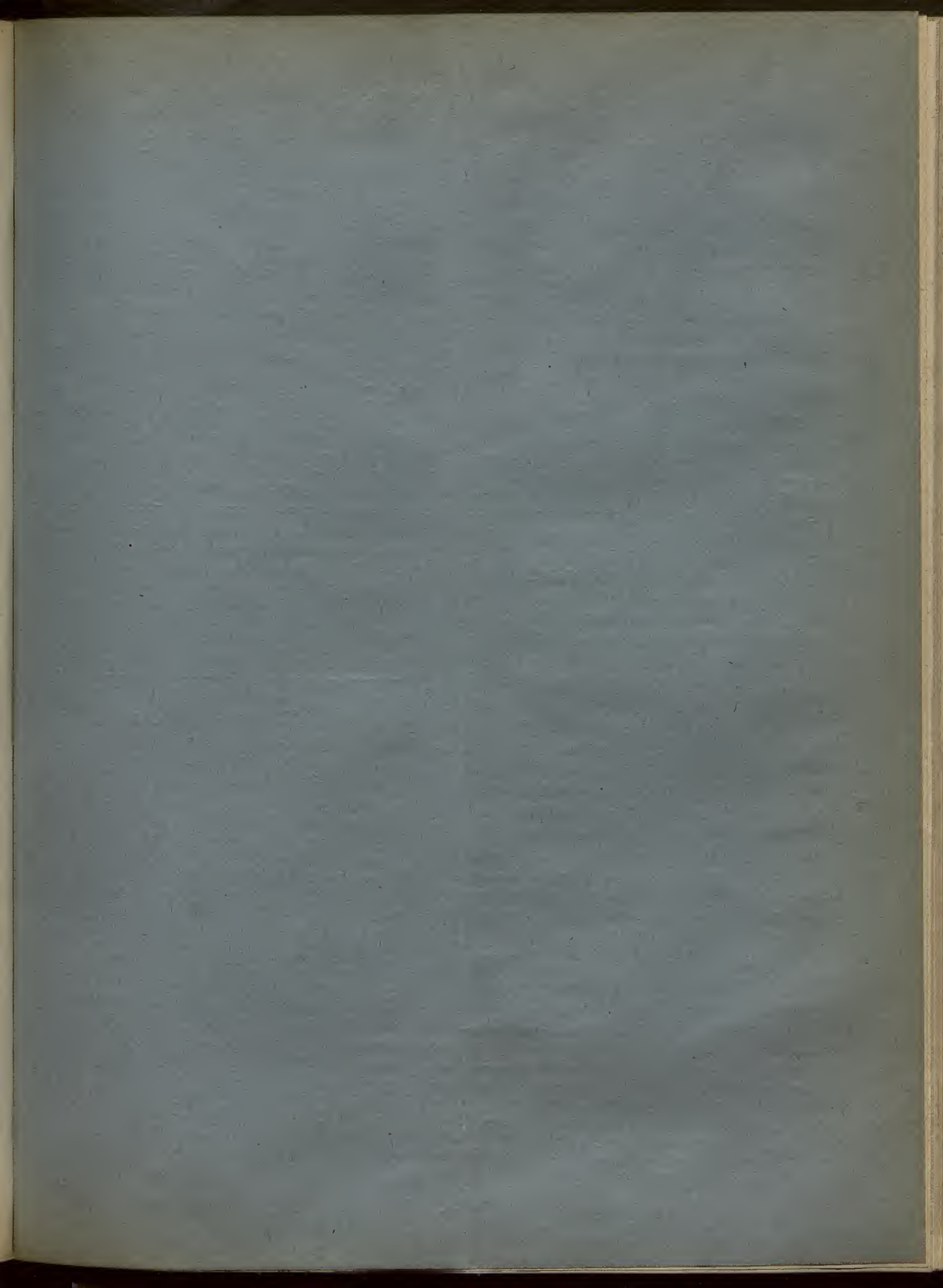
կը պատկանէր եւ 16,474ը ուրոյն ընկերութիւններու : Բայց այդ ընկերութիւնները տէրութեան պարտական մնացած էին 1,250 միլիոն ռուպլի հասնող փոխառութիւններու համար : Յունալի է որ մօտ ապագայի մէջ բոլոր երկաթուղիները տէրութեան սեփականութիւնն ըլլան : — Միայն Մոսքուայի նահանգին մէջ ոգելից ըմպելիներու պետական մենավաճառը անցեալ տարի 22,798,140 ռուպլի շահ արտադրեց :

Այլեւայլ . Անցեալ շաբթու Անգլիական նաւատորմը Լիզպոն գնաց , որպէս զի հրամանատարը չնորհակալութիւն յայտնէր այն արտօնութեան համար , որ իրենց տրուեցաւ Լակոսի ծոցին մէջ նաւախորձեր կատարելու համար : Շատ տարիէ ի վեր այսքան մեծ նաւատորմ դացած չէր հոն : Փորթուկալի Ծովային նախարարը հացկերոյթ մը տուաւ 230 հրաւիրեալի : Յաջորդ օրն ալ Բարլոս թագաւորը ճաշի հրաւիրեց Անգլիական սպանները , — Բրիտանիոյ կառավարութիւնը ընտրութեան մը մէջ երեսփոխանական արժու մը կորսնցուց : Ազատականներն յաջողեցան ստուար մեծամասնութեամբ իրենց մարդն ընտրել Արկիլշայր գաւառին մէջ , — Միացեալ Նահանգներու Պատերազմական նախարար Մր. Բութ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն : Անոր յաջորդեց Փիլիպպեանց կառավարիչ Մր. Թաֆթ : — Հրեայ պատուիրակներու ժողով մը Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ գումարելով շատ դաւաճեցաւ Հրէական գաղթականութիւն մը հիմնելու խնդրով : Առաջարկուած գաղթականներն է Արեւելեան Ափրիկէի մաս մը , որ Մեծ Բրիտանիոյ հովանաւորութեան ներքեւ կը գտնուի : Անգլիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնէն զրկուած պաշտօնագիր մը առնուեցաւ , որով կ'ըսուի թէ , եթէ յարմար տեղ մը գտնուի , կառավարութիւնը պատրաստ է բաւական ընդարձակ գետին մը շնորհել , Հրեայ պաշտօնատար մը տեղային վարչութեան գլուխ կարգել եւ գաղթականութիւնն ամբողջովին ազատ թողուլ կրօնական եւ զուտ ներքին գործերու վարչութեան մէջ : Որոշուեցաւ արշաւախումբ մը զրկել Արեւելեան Ափրիկէ , որպէս զի տեղւոյն վրայ հետազոտութիւն կատարէ : Երկուշաբթի Հէթֆիլտի մէջ կատարուեցաւ Լորտ Սոլպրիի թաղման պաշտօնը : Լորտը այն փափաքին համաձայն , զոր իր վերջին հիւանդութեան ատեն յայտնած էր , թաղուեցաւ իր կնոջ քով եւ պարզ արարողութեամբ , Բարեկամներ կը փափաքէին որ Ուէսթմինսթրի արքայարանին մէջ թաղուէր , ուր կը գտնուին Անգլիոյ մեծ մարդերէն այնքան շատեր , եւ արդարեւ արժանի էր այդ պատուին : Սակայն անոր յայտնի փափաքը արգելք եղաւ , թէպէտ թաղման պաշտօն մը կատարուեցաւ արքայարանին մէջ ճիշտ այն միջոցին երբ թաղման պաշտօնը տեղի կ'ունենար ի Հէթֆիլտ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԵՊԵՐԵՆ Ե. ՅԱՊՈՐ ՊՅՅԱՅԱՆ

Ֆինանսները Եօգուշու Սմիրիգան խան

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆՍԱՑ ԴԵՄ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐԹՅ ՊՐԻԹԵՇ ԷՆՏ ՍԷՐԲԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 16,378,771
ՀԱՍՈՅԹ 1902 ՏԱՐԻՈՅ » » 3,628,617

ՆՕՐԹՅԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 6,227,900
ՀԱՍՈՅԹ 1902 ՏԱՐԻՈՅ » » 1,447,400

Ընկերութիւնքս իրենց Կ. պոլսոյ միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ կը ստանձնեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի, աւելի օգտակար եւ աւելի դիւրագոյնի սակերով քան ուրիշ ամէն ընկերութեանց սակերը, բաղդատաբար այն բացարձակ ապահովութեան զոր կ'ընծայեն իրենց զբաղմանը մեծութեամբ եւ իրենց պահեստի մթերեալ գումարներուն ստուարութեամբ: Նաեւ իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչեւ ցարդ տուած վնասն 39,500,000 Անգլ. ոսկին կ'անցնի:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՐԻԹԻՄ»

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. ոսկի 500,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. ոսկի 140,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ շոգենաւուց եւ առագաստանաւուց մէջի ապրանքները եւ դրամածրարները խիստ օգտակար պայմանաւ: Գնոց եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողը կը հրաւիրուին զիմեւ Ղալաթիա Մէմէտ Ալի փաշա խան, գետնայարկի թիւ 21 եւ 22 սենեակները, առ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈՒԲԱՆ, Գործակալ Կ. պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց:

Ամերիկեան երաշխաւորեալ գրպանի ժամացոյցներ նիքէյ, արծաթ եւ ոսկեպատ

WALTHAM ԵՒ ELGIN

հոգակաւոր գործարաններու:

Ժամագործական գործիք եւ պիտոյք: Անգղիական զմեղի, մկրատ եւ ածելի:

ԵՓՐԵՄԵԱՆ ԵՂԱՐՔ

114. Թարագճրլար փողոց եւ 3. Այնաճըլար փողոցի անկիւն, Կ. պոլս:

Գաւառներէ ընդունուած յանձնարարութիւնք չէքիւ և փութով կը կատարուին:

ԱՓՈՍԹՈՒԼԻԲ ԻՆՍՍԻԹԻՒԹ Ի ԳՈՂԵԱ

(Ճեմանեան վարժարան)

Վարժարանս կ'աւանդէ՝ մեր երկրին մէջ զբոնուող Ամերիկեան միւս գործէճներուն յարեւմտան ծրագրով մը՝ Օսմ., Հայ., Անգլ., Ֆրանս., եւ Յուն. (Յունաց համար) լեզուներ, նաեւ բնական, բնապատմական, ուսողական, փիլիսոփայական, եւն. գիտութիւններ, իսկ իբրեւ արուեստ կ'ուսուցանէ կահագործութիւն, լուսանկարչութիւն եւ ջութակահարութիւն: Բաց աստի, յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ պիտի հաստատէ 3 տարուան

Վաճառականական Դասընթաց

մը, ուր մասնաւոր խնամքով պիտի դասախօսուին գործնականապէս առեւտրական աշխարհագրութիւն, թուաբանութիւն, տոմարակալութիւն, օրէնսդիտութիւն, վաճառականական եւ սեղանաւորական գործողութիւններ, պաշտօնական եւ ոչ-պաշտօնական ամէն տեսակ գրութիւններ, Օսմ., Հայ., եւ Ֆրանսերէն լեզուներով, եւն. Սոյն ճիւղին աշակերտները ստիպեալ չպիտի ըլլան դո-

լէճական միւս դասերուն հետեւելու: Տարակոյս չկայ թէ այս նորութիւնը, որ կը պահսէր մեր մէջ մեծ օգուտներ պիտի ընծայէ հասարակութեան: Դիշեթթիկներու դպրոցական տարեթոյական է միայն 10 Օսմ. ոսկի: Նոր տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 11/24ին: Աւելի մանրամասն տեղեկութեան համար զիմեւ առ տնօրէն վեր. Տր. Ա. Յ. Հայկազեան ի Գոնեա:

ԸՆԴԱՐՁԱԿ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

59 ՊԱՏԿԵՐ ԵՒ 12 ԲԱՐՏԷՍ

(Փր.Ֆ. Յ. Յ. Մանթաշեան)

Անաթոլիա Գոլէճի բնական Գիտութեանց ուսուցիչ Փրոֆ. Յ. Յ. Մանթաշեանի աշխատասիրած այս ընդարձակ դասագիրքը յոյժ ճոխ եւ գեղեցիկ դործ մ'է, պատրաստուած յատկապէս մեր վարժարանաց միջին եւ բարձրագոյն դասարաններու գործածութեան համար: 200ի մօտ մեծագիր երեսներէ բաղկացեալ սոյն դասագիրքը կը պարունակէ 59 մեծ ու փոքր պատկերներ եւ 12 քարտէսներ, որք մասնաւորապէս պատրաստուած են ըստ վերջին աշխարհագրական փոփոխութեանց:

Մասնաւոր խնամք եւ ընդարձակութիւն տրուած է Թուրքիոյ աշխարհագրութեան, ինչ որ այս հրատարակութեան ամէնէն գերազանց մասերէն մէկն է: Ոչ նուազ կարեւոր են նաեւ դործին վերջն աւելցուած շատ մը վիճակագրական եւ այլ ցուցակները, որ անհրաժեշտ են մասնաւորապէս լրագիր կարդացողներու համար:

Կեդրոնատեղի՝ Յ. Մատթէոսեան վաճառատուն, թիւ 27, Ֆինճանճըլար եօգուչու, Կ. պոլս, եւ հեղինակին քով ի Մարդուան: Ընտիր եւ զորաւոր լաթակազմ: Դին 14 դահ.